

Barn och unga i Strömsunds kommun 2022 –

Komplettering till Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008 – 2018

Innehållsförteckning

Inledning	4
Bakgrund	4
Teori	5
Vad menas med segregation?	5
Att mäta segregation	6
Områdestyper	6
Ojämlighetsindex	6
Metod	8
Kompletterande underlag barn och ungdomar	10
Försörjning och barnfattigdom	10
Disponibel inkomst	12
Boende	14
Boendeform	14
Boendearea	14
Gleshet - stora avstånd	16
Utbildning	17
Utbildningsnivå i Strömsunds kommun	17
Elever med annat modersmål än svenska	19
Hälsa	20
Hälsa i förskolan	20
Hälsa i grundskolan	20
Fysiskt och psykiskt mående	22
Sociala förhållanden	23
Sociala mediars inverkan	23
Skolan en skyddsfaktor	23
Hälsa i gymnasieskolan	24
Demokrati	25
Statistik STAD-enkät	26
Civilsamhället	26
Oro för barn	27
Orosanmälan	27
Hedersrelaterat våld och förtryck	28
Brottsstatistik Strömsunds kommun 2020	29

Analys och åtgärdsförslag	30
Risikfaktorer – resonemang om bakomliggande orsaker	30
Försörjning och barnfattigdom	31
Boende	31
Trångboddhet och dess inverkan på barn	31
Konsekvenserna av bristande kommunikationer i en glesbygdskommun	32
Utbildning	32
Oro för barn	33
Hälsa	33
Demokrati	34
Förslag på åtgärder	35
Långsiktighet	35
Sektorsövergripande arbetsätt och samverkan	35
Samverkan och samordning	35
Tidiga och förebyggande insatser	35
Kunskapsbaserat arbetsätt	36
Försörjning och barnfattigdom förslag på åtgärder	36
Utbildning förslag på åtgärder	36
Demokrati förslag på åtgärder	37
Källförteckning	38

Inledning

För att arbeta förebyggande mot segregation krävs kunskap och kännedom om såväl segregationens orsaker som dess utbredning. Därför har Resurscentrum vid Strömsunds kommun under två år med stöd av Delegationen mot segregation (Delmos) tagit fram underlag för ett förebyggande arbete i Strömsunds kommun. Som första steg har vi arbetat fram en Lägesbild över segregationen i Strömsunds kommun 2008 - 2018¹. I nästa steg har vi belyst och analyserat vilka riskfaktorer för segregation som kan påverka barn, ungdomar och unga vuxna i kommunen.

Bakgrund

Strömsunds kommun är belägen i norra Jämtland. Kommunen är till ytan den sjunde största kommunen i landet men med endast 11 473 invånare 2021.

Strömsund är en utpräglad glesbygdskommun med ca 60 procent boende i tätorter och 40 procent på landsbygden. Det är vanligt att man refererar till sex tätorter i kommunen. Serviceutbudet i kommunen är starkt kopplat till centralorten Strömsund. Detta innebär för många invånare långa avstånd till Strömsund där de flesta fysiska samhällstjänsterna finns. Som exempel är det ca 14 mil från Gäddede som ligger i kommunens nordligaste del till Strömsund. En procent av marken i kommunen är bebyggd och landskapet utgörs av 77 procent skog.

Befolkningen i kommunen minskar stadigt över tid, medan befolkningen i Sverige ökar. I Strömsunds kommun är 48 procent kvinnor och 52 procent män. Medelåldern i kommunen är hög - 46,9 år i jämförelse med rikets 41,6 år.

Europaväg 45 leder från kommunens sydligaste tätort Hammerdal genom centralorten Strömsund och vidare till Hoting. Kollektivtrafiken är begränsad och har flest linjer efter E45. I de flesta fall anpassas rutterna efter skoltiderna, vilket innebär en möjlig resa till centralorten Strömsund på morgonen och tillbaka eftermiddag. Detta påverkar naturligtvis möjligheterna att förflytta sig inom kommunen om man inte kör egen bil. Det finns järnväg som delvis följer E45 men den trafikeras enbart under sommarmånaderna i begränsad omfattning.

Under de senaste åren har Resurscentrum fått indikationer på att invånare i Strömsunds kommun upplever att samhället har blivit mer segregerat. Det har framhållits att utmaningarna främst ökat kopplade till Strömsunds tätort. Invånare upplever att det finns en skarp uppdelning mellan olika bostadsområden. Geografiska lägen och avstånd till

Figur 1. Sverigekartan

centralorten kan också ge en känsla av segregation. Röster från medborgarna ger en bild av att invånare utanför centralorten och tätorterna kan uppleva att de inte har samma möjligheter och förutsättningar som invånare som bor i centralorten.

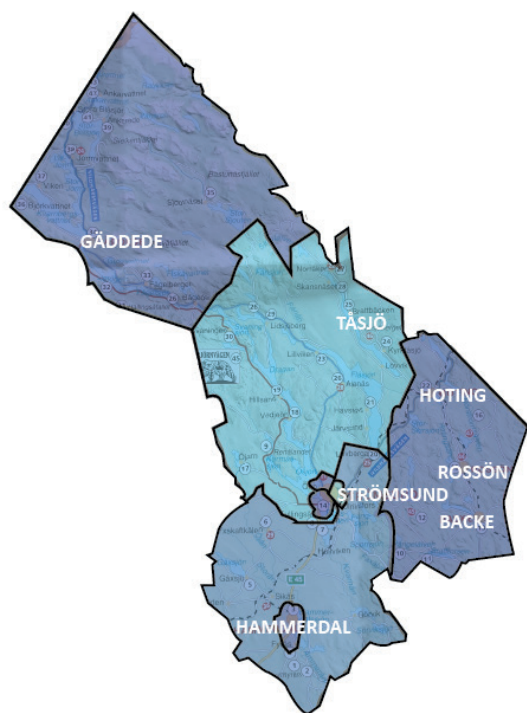
För att minska och motverka segregation krävs det ett arbete som präglas av kontinuitet, långsiktighet och fokus på förebyggande åtgärder. Ett sektorsövergripande arbetssätt över tid anser vi som viktigt. Därför valde vi att samarbeta med olika aktörer inom och utanför den kommunala verksamheten.

Segregationsforskning visar att tidiga insatser för att minska och motverka segregation kan vara mindre resurskrävande jämfört med insatser när problemen redan uppstått och blivit större. Det är också viktigt att insatserna är baserade på kunskap och erfarenhet.

Så med stöd från Delegationen mot segregation (Delmos) har Resurscentrum vid Strömsunds kommun arbetat i två steg uppdelat i två projektperioder. Varje projektperiod har pågått under ett år. Under den första projektperioden tog vi fram en Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008–2018 som grund för insatser och åtgärder som långsiktigt och strategiskt kan vara lämpliga för att bryta tendenser till segregationen i kommunen.

¹ Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008–2018, Resurscentrum 2021

Underlaget för Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008 – 2018 bestod av Statistiska centralbyrån SCB:s demografiska statistikområden (DeSO) som delar in Sverige i 5 984 områden. Indelningen liknar indelningen i valdistrikten och utgår från att synliggöra skillnader till exempel mellan bostadsområden och mellan tätort och glesare bebyggelse. Indelningen tar därför hänsyn till geografiska förutsättningar så att gränserna i möjligaste mån följer exempelvis gator, vattendrag och järnvägar. DeSO delar in Sverige i ca 6 000 områden med mellan 700–2 700 invånare.

Figur 2. Karta över Strömsunds kommun med DeSO-indelning

De socioekonomiska indikatorerna som försörjning, boende, utbildning, hälsa och demokrati belyser relationer som är viktiga för individers jämlika uppväxt- och levnadsvillkor, vilka kan förklara uppkomsten av segregationsmönster i samhället.

I lägesbilden utgick vi från statistik på individnivå och med uppdelning efter kön, ålder, inrikes/utrikes född, svensk eller utländsk bakgrund (en person med utländsk bakgrund är född i Sverige med en eller båda föräldrar från ett annat land). Vi tittade även på trender över tid, avgränsningar och skillnader mellan år och jämförelse mellan olika DeSO.

Ett resultat av lägesbilden blev att vi inte kunde fastställa att Strömsunds kommun är segregerat. Dock finns en del utmaningar och tydliga riskfaktorer som kan leda till segregation. Riskfaktorerna kan även bidra till att den upplevda känslan av segregation ökar bland kommuninvånarna. Att arbeta med den upplevda känslan av segregation och belysa kommunens riskfaktorer för segregation krävs för att på lång sikt kunna påverka negativa trender.

Tydligast såg vi utmaningar och riskfaktorer för segregation kopplat till barn och ungas situation. Därför valde vi under den andra projektperioden i samråd med Delegationen mot Segregation att utöka och komplettera lägesbilden med fokus på barn och ungas situation för att få en gemensam kunskapsbas.

Barn och ungas förutsättningar är i högsta grad avhängig föräldrarnas möjligheter. Samhället har ett stort ansvar för att barn och unga får goda förutsättningar i livet.

I Strömsunds kommun finns ett stort antal barn vars föräldrar inte har goda ekonomiska förutsättningar, vilket ger deras barn och unga sämre möjligheter än barn vars föräldrar har god ekonomi. Vi ser att största andelen barn som har sämre ekonomi har utländsk bakgrund.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund påverkar också barnens skolgång. Vi vet att i Strömsunds kommun är vuxnas utbildningsnivå låg i jämförelse med riket, vilket bland annat leder till stora inkomstskillnader. Människors utbildningsnivå hänger också samman med andra välfärdsindikatorer som hälsa, levnadsvanor och demokratisk delaktighet. Boendesituationen för barn och unga kan vara präglad av trångboddhet vilket kan påverka skolgången negativt. En oavslutad skolgång är en av de starkaste riskfaktorerna för framtida brottslighet.

Den här rapporten *Barn och unga i Strömsunds kommun 2022* är ett kompletterande underlag till Lägesbilden över segregation i Strömsunds kommun 2008-2018.

Avslutningsvis har vi i denna rapport gett förslag på åtgärder och insatser som långsiktigt och strategiskt kan vara lämpliga att genomföra för att positivt påverka barn och ungas situation i kommunen.

Teori

Vad menas med segregation?

Segregation betyder att människor lever och verkar separerade ifrån varandra. Segregation ger grogrund för motsättningar mellan människor och påverkar alla i ett samhälle och även den allmänna känslan av trygghet, gemenskap och tillit.

Segregation uppstår inte från en dag till en annan. Det är en process som kan pågå under många år. Segregation handlar inte bara om integration eller på vilket sätt utrikes födda har etablerat sig på arbetsmarknaden eller i samhället. Segregation kan vara ett uttryck för bristande integration samtidigt som en lyckad integration bidrar till att vissa nega-

tiva effekter av segregation minskar. Men ett samhälle med god integration kan i andra hänseenden mycket väl vara segregerat.

Segregation kan leda till att människor känner sig utanför och upplevelser att de inte kan påverka sitt eget liv. När människor inte känner tillhörighet är det lättare att söka sig till miljöer med till exempel droger, extremism eller kriminalitet. Segregation berör alla som bor i ett samhälle, därför krävs bred kunskap och kännedom för att motverka den.

Segregationsforskning utgår från olika sociala kategorier:

Socioekonomisk segregation – uppstår när människor är uppdelade utifrån till exempel deras tillgång till ekonomiska resurser, deras utbildningsnivå eller deras yrkesgrupp.

Etnisk segregation – uppstår när människor är uppdelade utifrån deras nationalitet, migrationsbakgrund, religion eller etniska tillhörighet.

Demografisk segregation – uppstår när människor är uppdelade efter kön, ålder eller hushållstyp (till exempel ensamstående eller sammanboende).

Särskilt etnisk och socioekonomisk segregation förekommer ofta samtidigt och de är därmed svårare att särskilja. I bostadsområden där det bor många låginkomsttagare bor både inrikes födda och utrikes födda, i vissa av dessa områden är utrikes födda överrepresenterade.

Att lägre inkomst är gemensamt för individerna är ett tecken på att den primära orsaken till bosättningsmönstren är inkomst och inte om personen är inrikes eller utrikes född.

Att mäta segregation

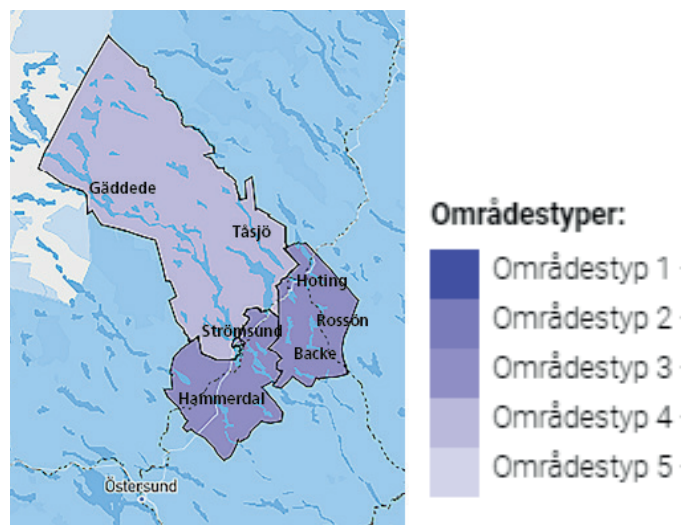
Områdestyper

Segregationsbarometern² är ett unikt webbaserat statistikverktyg som Delegationen mot segregation har tagit fram för att utveckla och stötta arbetet att minska och motverka segregation. Den rikstäckande områdesindelningen och ojämlikhetsindex beskriver graden av socioekonomisk boendesegregation.

Områdestyperna är en rikstäckande indelning efter socioekonomiska förutsättningar. Det finns fem områdestyper som delas in från områden med stora socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och områdestyp 2) till områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 5).

² Segregationsbarometern, <https://segregationsbarometern.delmos.se/kommun/stromsund>

En analys utifrån områdestyper bör inkludera hur stor andel av befolkning som bor i områden med socioekonomiska utmaningar eftersom det främst är deras uppväxt- och levnadsvillkor som riskerar att påverkas av segregationens negativa effekter.

Figur 3. Områdestyper Strömsunds kommun.

Ojämlikhetsindex

Ojämlikhetsindex är ett mått på skillnader i bosättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och det mäter graden av segregation. Indexet visar på hur jämnt eller ojämnt två grupper är fördelade mellan olika områden och i relation till varandra. Med ojämnt avses att olika grupper är fördelade på ett sätt som gör att vissa grupper är överrepresenterade i vissa områden (DeSO:n) och underrepresenterade i andra.

Områdestyp	År 2020		
	Antal RegSO:n, per områdestyp	Antal i befolkningen, per områdestyp	Fördelning av befolkningen, per områdestyp (%)
Områdestyp 1 – Områden med stora socioekonomiska utmaningar	0	0	0.0 %
Områdestyp 2 – Områden med socioekonomiska utmaningar	0	0	0.0 %
Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden	3	8 998	78.3 %
Områdestyp 4 – Områden med goda socioekonomiska utmaningar	1	2 490	21.7 %
Områdestyp 5 – Områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar	0	0	0.0 %
Total	4	11 488	100 %

Tabell 1. Fördelning av kommunens befolkning efter områdestyp

I tabell 1 går det att utläsa följande:

- Störst andel av befolkningen befinner sig i områdestyp 3, 78.3 procent.
- 0 procent av befolkningen i Strömsunds kommun bor i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och områdestyp 2).

- 78.3 procent av befolkningen bor i socioekonomiskt blandade områden (områdestyp 3).
- 21.7 procent av befolkningen bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 4).
- 0 procent av befolkningen bor i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 5).

Ojämlighetsindexet som finns med i Segregationsbarometern beskriver hur jämn eller ojämn fördelningen av den lägsta inkomstgruppen (kvintil 1) och den högsta inkomstgruppen (kvintil 5) är mellan olika DeSO:n i en kommun. På länsnivå beräknas indexet som ett befolkningsviktat genomsnitt. Indexet löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Ju högre indexvärde, desto mer segregerad är alltså kommunen eller länet.

Strömsunds kommuns ojämlikhetsindex är 21.0. Det kan tolkas som att 21.0 procent av befolkningen i inkomstkventil 1 i kommunen i genomsnitt behöver byta till ett annat område för att de skall vara jämnt fördelade i förhållande till hur personer i inkomstkventil 5 är bosatta.

Måttet är intressant att följa över tid för ett geografiskt område, exempelvis en kommun. Däremot är det inte lämpligt att göra jämförelser mel-

lan olika geografiska områden, det vill säga mellan olika kommuner och mellan olika län. Förklaringen till detta är att indexvärdet påverkas av exempelvis folkmängden.

När vi tittar på Strömsunds kommuns ojämlikhetsindex i Delmos Segregationsbarometer framkommer att hela kommunen är både jämlik och ojämlig beroende på hur man väljer att se på det. Sett till inkomst har vi överlag låga löner. Omvandlar vi detta till beskrivning av jämställda inkomster visar det att kvinnors och mäns löner ligger nära varandra och är jämlika. Sett till ojämlikhet så är kommunens inkomstnivå låg i jämförelse med riket och länet.

Kommunens låga inkomstsiffror säger också något om hur arbetsmarknaden ser ut i kommunen. Indikatorn försörjning visar på alla delar med bäring på att kunna försörja sig.

- Hur många och vilka som förvärvsarbetar och har en inkomst av arbete
- Hur många som är arbetslösa och står utanför arbetsmarknaden

Segregationsfrågor är komplexa. Statistik och underlag har inte varit tillgängligt för projektet på mikronivå. Därför kan vi inte klart konstatera att kommunen är segregerad. Dock kan vi tydligt utläsa tendenser till segregation genom problemområden, utmaningar och riskfaktorer.

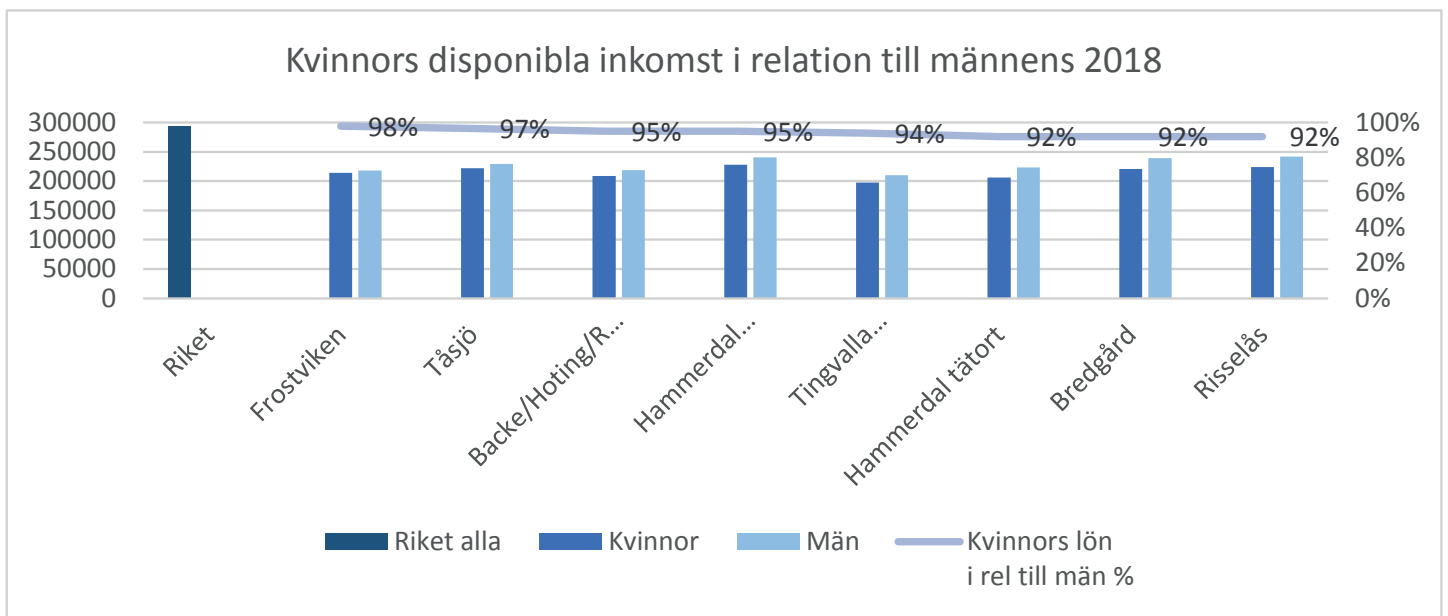
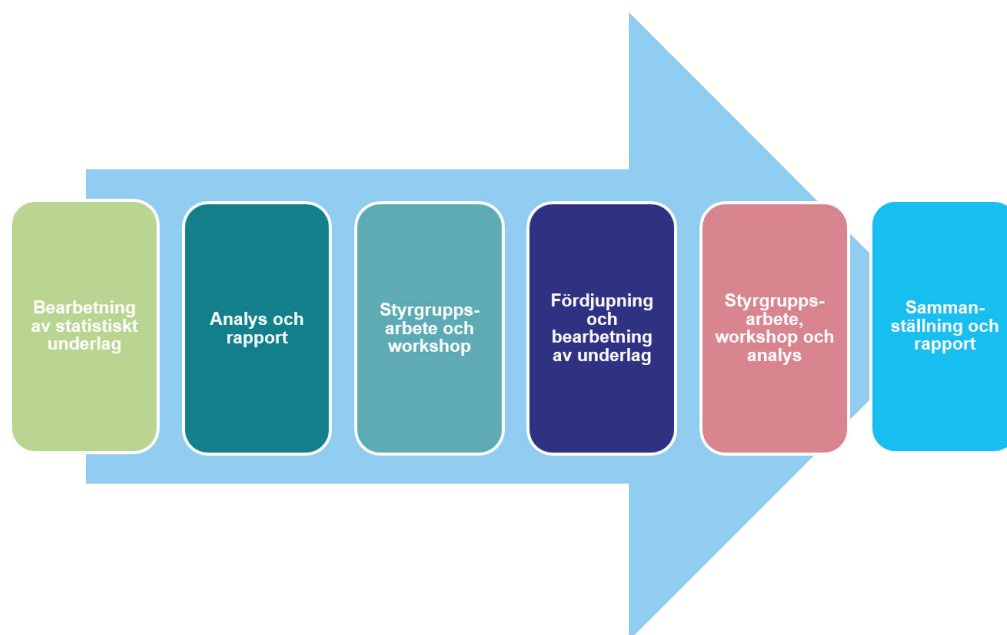

Diagram 1. Kvinnors disponibla inkomst i relation till männens 2018

Metod

Vi genomförde två workshoppar med projektets styrgrupp samt relevanta aktörer som möter barn och unga. Tillsammans definierade vi riskfaktorer för segregation med fokus på barn och ungdomar samt formulerade möjliga förebyggande åtgärder. Även här utgick vi från de fem socioekonomiska indikatorerna försörjning, boende, utbildning, hälsa och demokrati samt definierade utvecklingsområden och formulerade åtgärder. Utöver detta har vi även tittat på indikatorer som finns kopplat till oro för barn och unga i kommunen.

Figur 4. Bild på projektets arbetsprocess

Projektets styrgrupp har bestått av representanter från olika verksamheter som möter och arbetar med barn och ungdomar så som socialtjänst, polis, grund- och gymnasieskola, Strömsunds Hyresbostäder, Studieförbundet vuxenskolan, ungdoms- och fritidskonsulent, ANDT-S samordnare och förvaltningschef för Framtids- och utvecklingsförvaltningen.

Den första workshoppens arbete ledde bland annat till prioritering av barn och ungas mående. Där såg vi flest utmaningar och riskfaktorer kopplat till segregation och vi valde därför att arbeta vidare på ett liknande sätt som man arbetar med Barns behov i centrum (BBIC).³

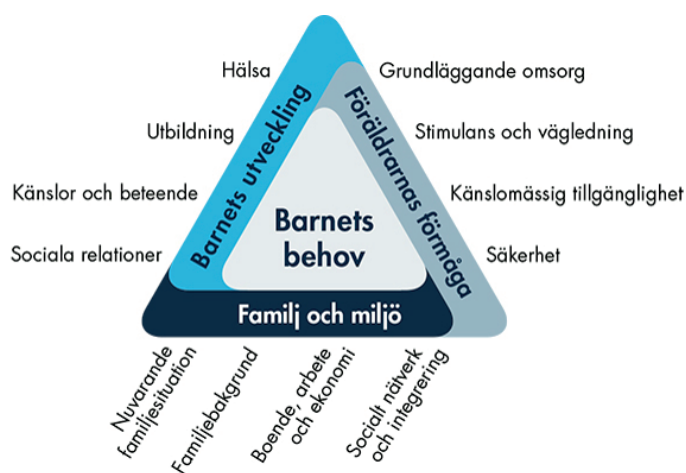
Inom socialt arbete med barn och unga i Sverige används bedömningsmetoden BBIC som beskriver barns behov samt vilka risker och skydd det går att observera i en förälders beteende. Målet med bedömningsmallen är att skapa en nationell enhetlig struktur för arbete inom den sociala barns- och ungdomsvården. BBIC har sin utgångspunkt i FN:s barnkonvention samt den svenska socialtjänstlagen

(SoL) och syftar till att bland annat stärka barns delaktighet och inflytande, samt skapa struktur och systematik i arbetet med handläggning, insatser och uppföljning som rör barn och unga.

I centrum av triangeln finns barnets behov. Genom att väga samman triangelns tre sidor, se till barnets utveckling i relation till föräldrarnas förmåga i den familj och miljö de befinner sig i görs en bedömning av vad som är barnets behov.

BBIC bygger på evidensbaserad praktik och metoden är komplex men det vi använt oss av i vårt arbete är att se på faktorer som direkt eller indirekt kan påverka barnets behov kopplat till segregation.

Vad är det som påverkar barnets behov? Vilka risker för segregation finns för barn och unga?

Figur 5. BBIC-triangel, Socialstyrelsen grundbok i BBIC

³ Socialstyrelsen 2018, Grundbok i BBIC

Bronfenbrenner är en rysk-amerikansk psykolog vars utvecklingsekologiska teori visar samspel mellan medfödda egenskaper och miljöer som människan lever i. För att undersöka riskfaktorer för barn och ungas segregation i vår kommun har projektet med Bronfenbrenners teori som grund belyst viktiga påverkansfaktorer. Vilka följder ger samspelet mellan den omgivande miljön och barnet och vilket samspel finns mellan olika faktorer i miljön? Vissa aspekter påverkar barnet mer än andra och i vissa sammanhang har barnet självt möjlighet att påverka sin situation. Påverkansfaktorer kan upplevas olika viktiga beroende på bland annat barns och ungas behov och hur de definieras och av vem.

Projektet har tagit del av enkätundersökningar som projekt STAD (strategiskt arbete för demokrati) har genomfört. Projektet analyserade dessa med fokus på barn och ungdomars mående. Enkäten bestod av 43 frågor om normer och värden som skickades ut till elever i årskurs 8 (Grevåkerskolan, Vattudalskolan och Fjällsjöskolan) samt elever i årskurs 1 och årskurs 3 på gymnasieskolan (Hjalmar Strömerskolan) under vårterminen 2021. 75 elever besvarade enkäten som baserades på självskattningar.

Projektet samarbetade även med gymnasieelever på samhällsvetenskapsprogrammet årskurs 2 för att diskutera lägesbilden utifrån deras synpunkter.

Intervjuer har genomförts med alla rektorer i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. Rektorerna är skolans pedagogiska ledare och ansvarar för en trygg studiemiljö för eleverna och en bra arbetsmiljö för pedagoger och övrig personal. Rektorerna ansvarar även för att undervisningen utvecklas och att den håller en god kvalitet. Rektorerna i Strömsunds kommun möter alla barn och deras föräldrar och fyller därför en viktig roll för barn och ungdomar. I intervjuerna frågade vi efter rektorernas upplevelse och bild av barn och ungdomars mående. Vi ställde även frågor om vilka utmaningar som de såg. Rektorernas röster har vi tagit med i denna kompletterande lägesbild om barn och ungas situation.

Det statistiska underlaget till denna rapport är hämtat från Segregationsbarometern⁴, som är ett webbaserat uppföljningssystem som visar statistik med hjälp av indikatorer.

Projekt STAD (strategiskt arbete för demokrati). Projektet bedrivs av Rersurscentrum, med stöd av Center mot våldsbejakande extremism, CVE. Projektet påbörjades under 2021 och har arbetat med att utveckla en strategi för långsiktigt förebyggande arbete mot radikaliserings och våldsbejakande extremism ur ett glesbygdsperspektiv.

Under 2022–2023 hålls en utbildningsinsats i form av en nanoutbildning som kommer att nå ut till alla kommunanställda. Att höja medvetenhet och kunskap i den här frågan är både en viktig del i ett strategiskt förebyggande arbete men kan också ses som en kunskapshöjande insats för kommunmedborgarna i stort då Strömsunds kommun är den största arbetsgivaren med över 1400 anställda.

Segregationsbarometern

Segregationsbarometern är framtagen av Delegationen mot segregation. Systemet gör det möjligt att mäta och följa indikatorer som har betydelse för den socioekonomiska boendesegregationen och dess utveckling på många olika geografiska nivåer: nationell nivå, länsnivå, kommunnivå, regionala statistikområden (RegSO) och demografiska statistikområden (DeSO).

⁴ Segregationsbarometern

Kompletterande underlag barn och ungdomar

Försörjning och barnfattigdom

Enligt ojämlikhetsindex som mäter graden av segregation och enligt indelningen av områdestyper framgår att segregation inte är ett utmärkande problem i Strömsunds kommun. Däremot ser vi redan idag att föräldrarnas bristande ekonomiska förutsättningar påverkar barn och ungdomars situation. Barn och ungdomars mående och deras behov påverkas även starkt av familjens ekonomiska förutsättningar. Vi vet att det är en stor riskfaktor för barns mående och hälsa om barn lever i familjer med långvarig ekonomisk stress eller fattigdom.

Genom att ha inkomster från förvärvsarbete finns ökad möjlighet att välja bostad och bostadsområde och att förbättra sin levnadsstandard. Arbete förknippas med mening och ger struktur i vardagen och ett socialt sammanhang. Förvärvsarbete är som regel förknippat med bättre hälsa jämfört med att stå utanför arbetsmarknaden. I Strömsunds kommun lever 11 procent av barnen i familjer med låg inkomststandard jämfört med länet där genomsnittet är 6 procent.

Låg inkomststandard

Låg inkomststandard innebär att det är barn som lever i familjer där inkomsterna inte räcker till att täcka de nödvändigaste utgifterna som exempelvis boende, livsmedel, kläder, fritid, hemförsäkring och barnomsorg. Dessa barn har helt enkelt inte samma förutsättningar som barn som lever i familjer med goda socioekonomiska möjligheter.

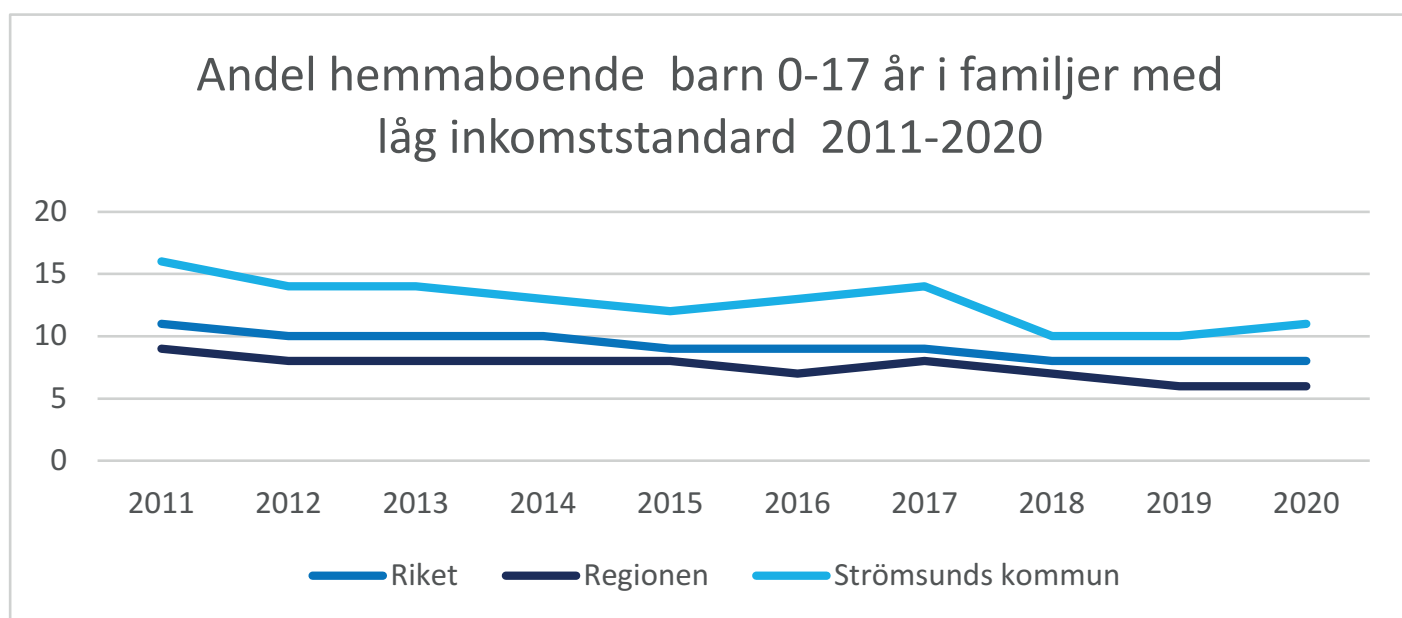

Diagram 2. Andel hemmaboende barn 0-17 år i familjer med låg inkomststandard 2011-2020

Andel hemmaboende barn 0-17 år i familjer med låg inkomststandard per DeSO

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hammerdal landsbygd	15	11	16	10	9	10	9	8	6	6
Backe/Hoting/Rossön	9	5	9	10	9	14	15	16	11	14
Tåsjö	12	10	11	8	8	7	5	5	6	4
Frostviken	12	9	12	13	13	7	16	11	..	6
Hammerdal tätort	16	19	7	9	10	12	20	10	9	9
Tingvalla/Näsviken	38	32	35	32	31	34	30	20	22	28
Bredgård	8	5	3	..	2	2	3	2	..	..
Risselås	6	8	3	8	10	3	4	..	5	4

Tabell 2. Andel hemmaboende barn 0-17 år i familjer med låg inkomststandard per DeSO

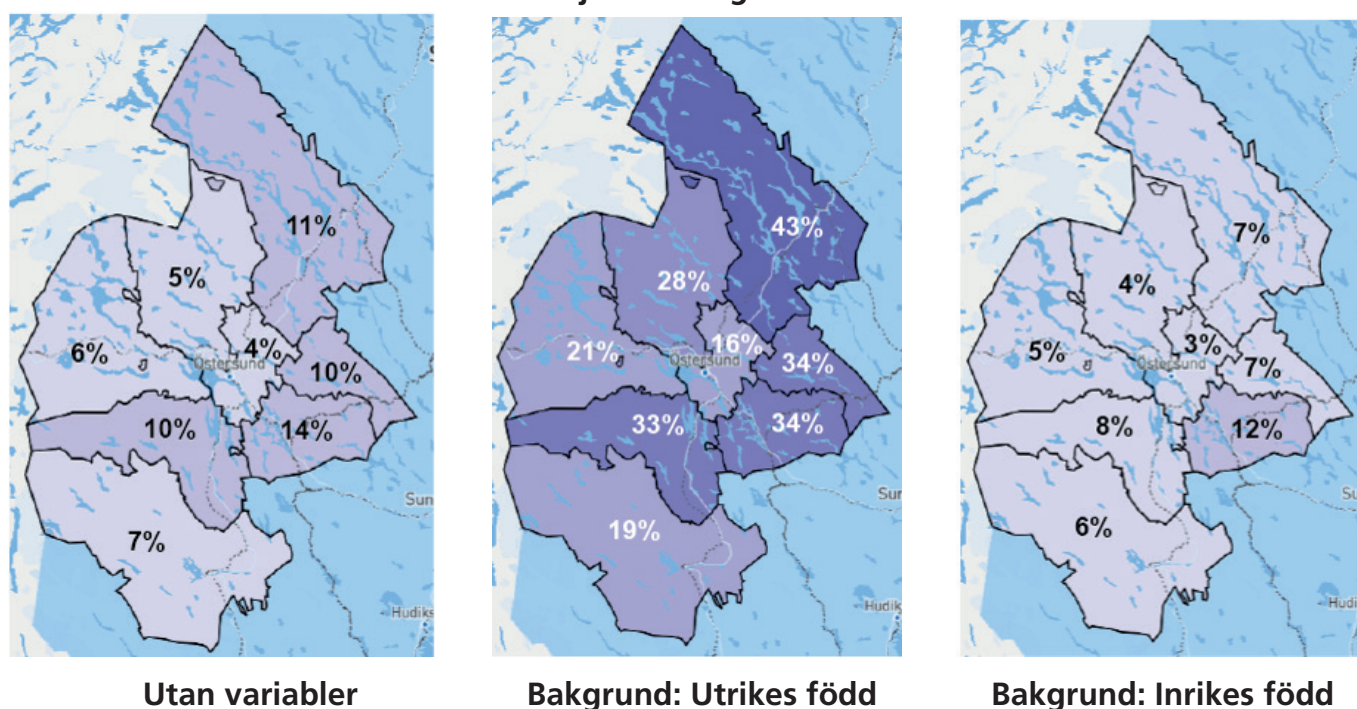
Andel hemmaboende barn 0-17 år i familjer med låg inkomststandard 2020

Den ekonomiska utsattheten är fyra gånger så hög bland barn till ensamstående kvinnor jämfört med barn till sammanboende föräldrar. Enligt Rädda Barnens årsrapport¹ har Sverige störst skillnad i barnfattigdom mellan inrikes och utrikes födda barn av alla EU-länder och risken för att växa upp i barnfattigdom i Sverige är högst i Norden. Sett till Strömsunds kommun så är det likadant. Andelen barn i familjer med låg inkomststandard är högst

bland utrikes födda barn med 43 procent och är därmed högst i Jämtland.

När vi tittade närmare på indelningen av DeSO och utvecklingen av andelen hemmaboende barn med låg inkomststandard över tid såg vi i vilka områden det bor störst andel barn med låg inkomststandard. Det var områdena Tingvalla/Näsviken samt Backe, Hoting, Rossön men även Hammerdals tätort.

Andel hemma boende barn i familjer med låg inkomststandard 2020 Jämtlands län

Figur 6. Andel hemmaboende barn i familjer med låg inkomststandard 2020 Jämtlands län

¹ Rädda barnen 2021, Barnfattigdom i Sverige årsrapport

Disponibel inkomst

Den disponibla inkomsten har stor betydelse för individers möjlighet till konsumtion och sparande och även för var individer kan bosätta sig, dels rent geografiskt och dels i vilken upplåtelseform. Inkomsten påverkar också individens möjligheter att kunna hyra lägenheter och beviljas bostadslån. Disponibel inkomst per konsumtionsenhet kallas också ekonomisk standard.

År 2020⁵ låg den disponibla inkomsten för Strömsunds kommun på 209 100 kronor och var därmed lägst i länet (genomsnittet riket 246 600 kronor). Bland utrikes födda låg den disponibla medianinkomsten per konsumtionsenhet ännu lägre, 146 400 kronor. Jämför vi den disponibla medianinkomsten per konsumtionsenhet i alla DeSO i Strömsunds kommun så låg DeSO Tingvalla/Näsviken och Backe/Hoting/Rossön lägst bland utrikes födda.

Medianinkomst

Medianen är den mittersta inkomsten när alla inkomster i den utvalda gruppen sorterats i stigande ordning.

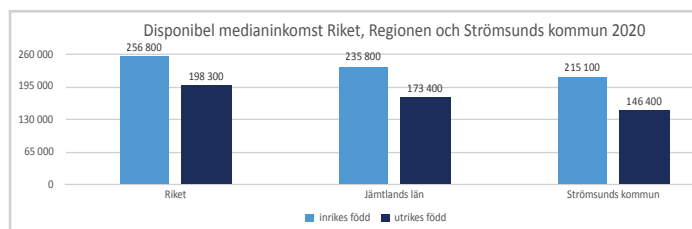

Diagram 3. Disponibel medianinkomst Riket, Regionen och Strömsunds kommun 2020

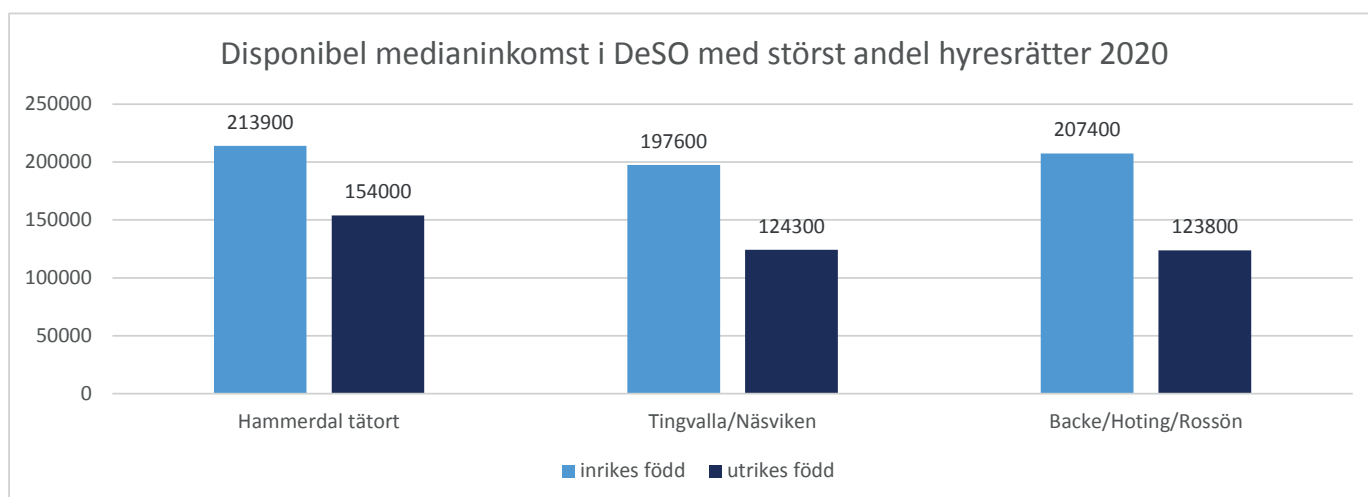

Diagram 4. Disponibel medianinkomst i DeSO med störst andel hyresrätter 2020

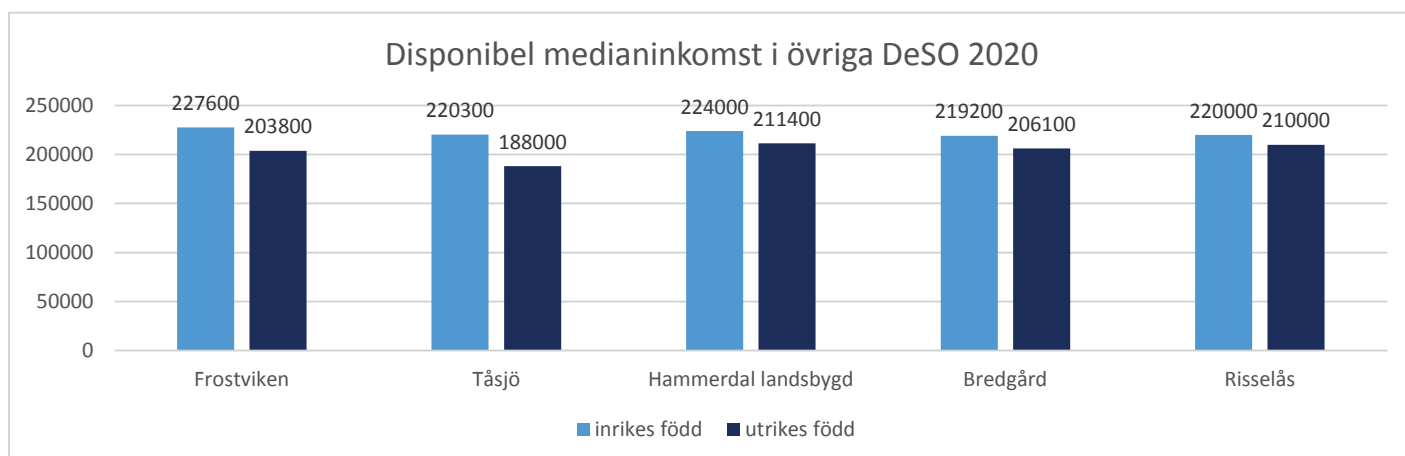

Diagram 5. Disponibel medianinkomst i övriga DeSO 2020

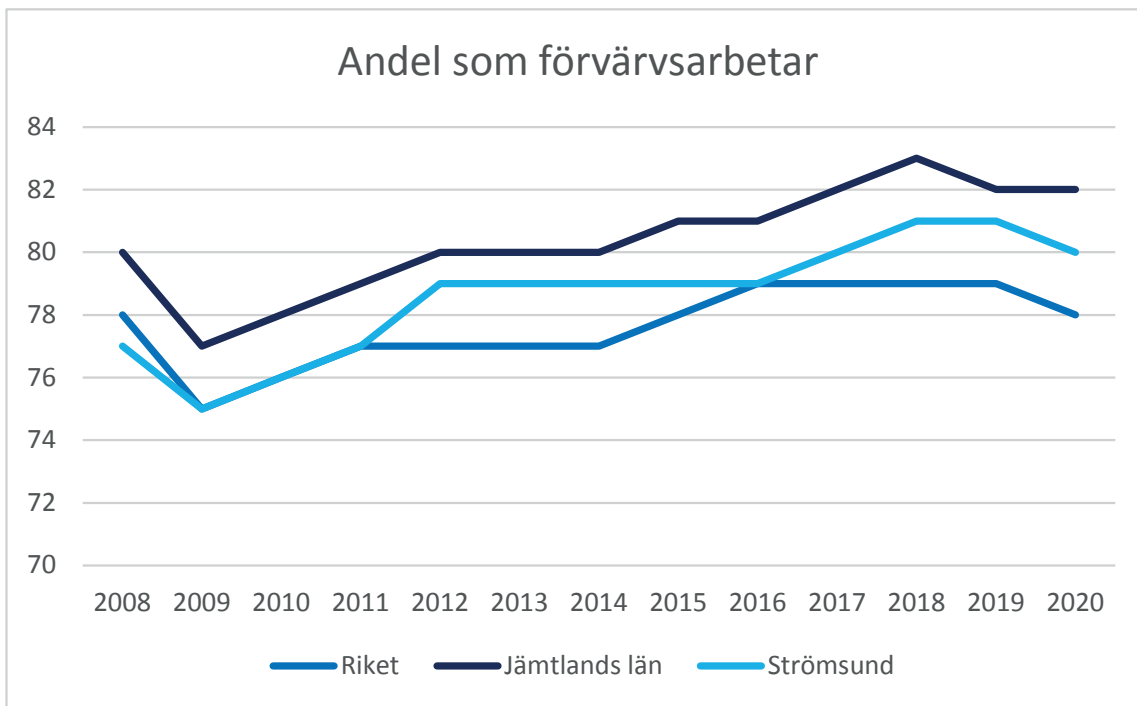

Diagram 6. Andel som förvärvsarbetar i riket, Jämtlands län och Strömsunds kommun

Den låga disponibla medianinkomsten per konsumtionsenhet kan inte förklaras med en låg andel människor som förvärvsarbetande. Andel förvärvsarbetande låg år 2020 över riket. Strömsund hade bland annat ca 30 personer ute i extratjänst. Andelen som förvärvsarbetar i Strömsunds kommun är hög och andelen utrikes födda som förvärvsarbetar har aldrig varit så hög som 2020. Trots detta finns det många familjer med låginkomststandard. En förklaring kan vara att de vuxna i familjen befinner sig långt från arbetsmarknaden eller att deras inkomst inte räcker för att kunna försörja familjen.

Enligt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) visar arbetsmarknadssiffrorna på två motstridiga trender. Trots en sjunkande arbetslöshet i stort befinner sig gruppen långtidsarbetslösa allt längre från arbetsmarknaden. Personer som står långt från arbetsmarknaden riskerar därmed att cementeras i ett utanförskap. Detta drabbar hela familjen, att växa upp med föräldrar som saknar jobb påverkar barnens möjligheter att få ett stabilt boende och en trygg livssituation. Ekonomisk utsatthet i familjen påverkar både skolresultat och hälsa, såväl i unga år som senare i livet.

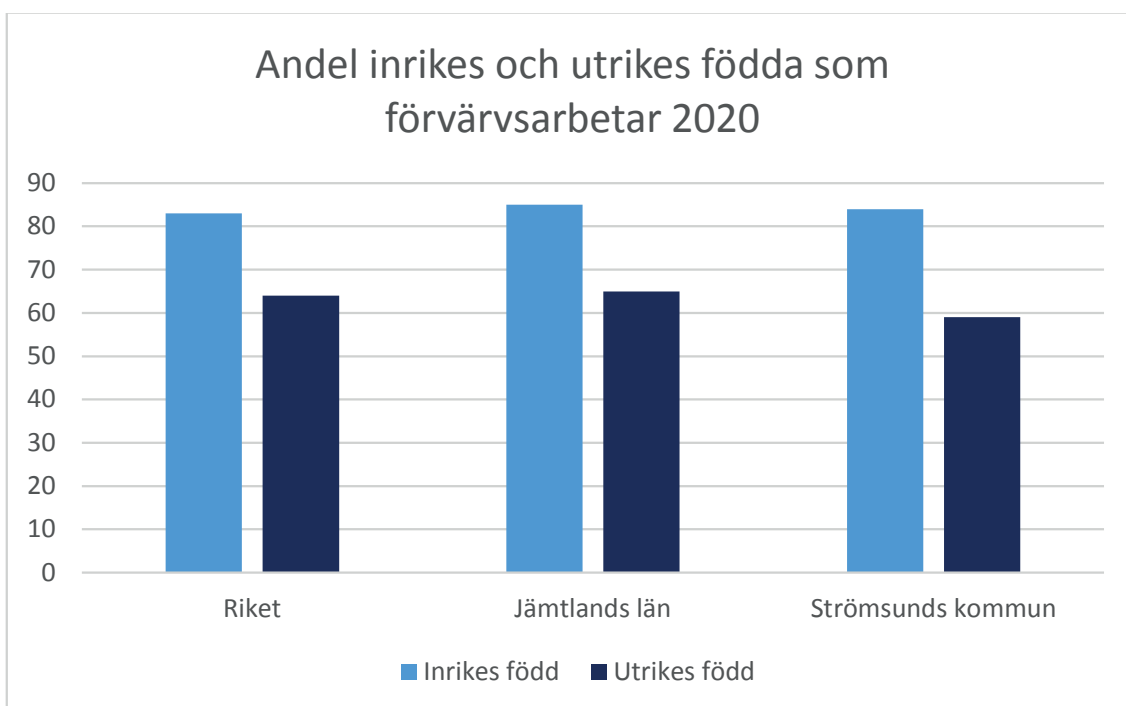

Diagram 7. Andel inrikes och utrikes födda som förvärvsarbetar 2020

Boende

Var du väljer att bosätta dig påverkas av möjligheterna till försörjning. Ju högre disponibel inkomst en familj har desto mer troligt är det att familjen äger sitt eget boende, vilket även ökar familjens valmöjligheter vid bosättning. Familjer med låg disponibel inkomst söker sig mera troligt till hyresbostäder, vilket innebär att de är begränsade till orter med hyresbostäder.

Boendeform

Utbildningsnivå och ekonomi utgör socioekonomiska faktorer som kan vara såväl skydds- som riskfaktorer för barns utveckling. Dessa faktorer har också ett samband med boende. I Strömsunds kommun 2020 var ägande av småhus den vanligaste boendeformen med 75 procent av kommunens befolkning. 13 procent av befolkningen bodde i flerbostadshus/hyresrätt. Där det finns mest hyresrätter bor också flest personer, både inrikes och utrikes födda i stort sett i lika hög omfattning av befolkningen.

Då vi tittar på befolkningens utbildningsnivå så skiljer den sig något mellan de olika bostadsformerna. Personer som bodde i hyresrätter tenderade att endast ha gymnasial utbildning, medan de som äger sitt småhus hade en högre utbildningsnivå, motsvarande en högskoleutbildning på 2 år.

Bostadsyta

Genomsnittlig bostadsyta per person 2020 var högre i Strömsunds kommun än i riket, 49 kvadratmeter i jämförelse med 42 kvadratmeter. Störst bostadsyta per person hade de som bodde utanför Strömsunds centralort. Där var den genomsnittliga bostadsytan 52 kvadratmeter medan det i centralorten låg på 46 kvadratmeter.

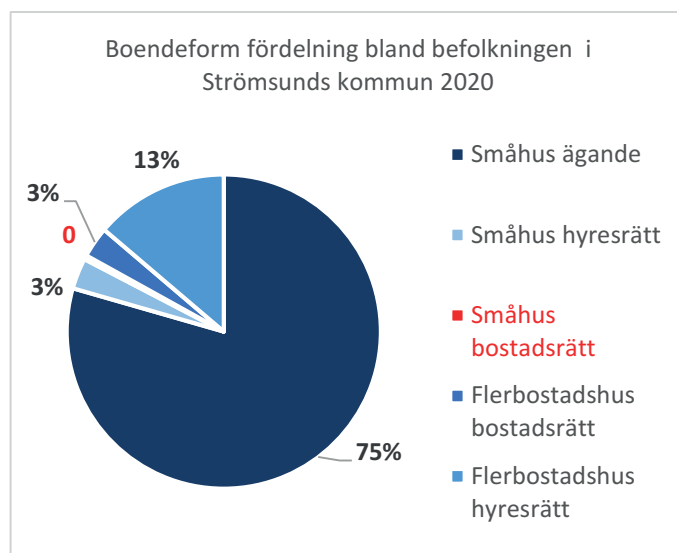

Diagram 8. Boendeform fördelning bland befolkningen i Strömsunds kommun 2020

Trots att bostadsytan har ökat över tid för män och för inrikes födda så har arean i genomsnitt minskat för kvinnor med 6,7 kvadratmeter och för utrikes födda med 7,1 kvadratmeter. Vi ser att andelen kvinnor i befolkningen minskar över tid och att antalet utrikes födda ökar. Samtidigt har andelen ensamhushåll i kommunen ökat.⁷

Strömsunds kommun är en av de kommuner i landet som har störst andel ensamhushåll. År 2018 fanns 5 894 hushåll i kommunen varav 3 056 ensamhushåll, vilket innebär en ökning från 44 procent år 2016 till 52 procent år 2018. Andelen för ensamhushåll låg på samma nivå år 2021.

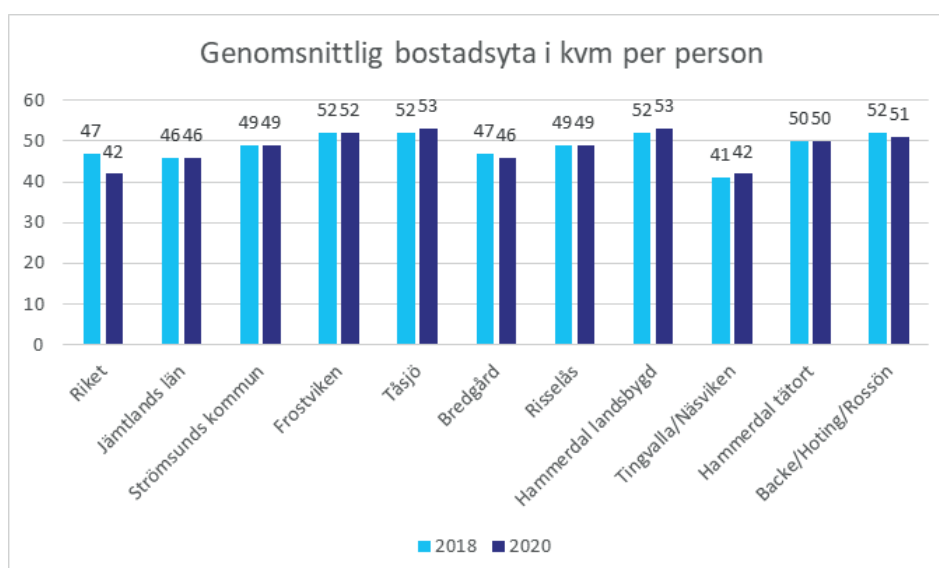

Diagram 9. Genomsnittlig bostadsyta i kvadratmeter per person

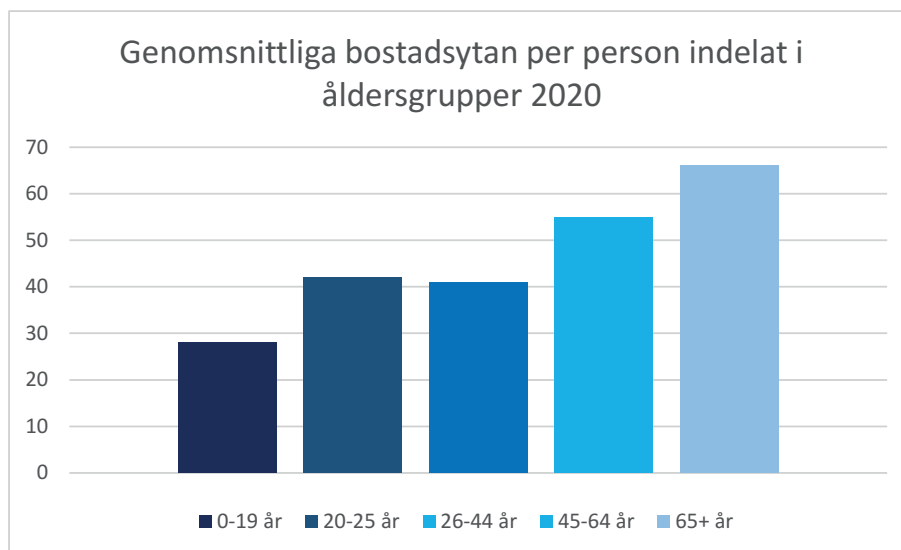

Diagram 10. Genomsnittliga bostadsytan per person indelat i åldersgrupper 2020

Åldersgruppen 0 – 19 år hade en genomsnittlig bostadsyta på 28 kvadratmeter. Vilket var lägst av alla åldersgrupper i hela kommunen och generellt för hela riket. Barn som bor i DeSO Tingvalla/Näsviken hade kommunens lägsta bostadsyta på 24 kvadratmeter per person. I området har befolkningen ökat de senaste åren, trots att kommunens befolkning i sin helhet har minskat. Vi ser att här bor flest barnfamiljer. Området kännetecknas av lägst bostadsyta inom hela kommunen, det kan skilja uppemot 10 kvadratmeter jämfört med andra DeSO.

De siffror som uppvisas i statistiken är enbart personer som är folkbokförda i kommunen, det kan därför finnas ett mörkertal som inte framkommer i statistiken.

Det finns flera sätt att definiera trångboddhet, de kallas ofta trångboddhetsnormer, trots att det snarare rör sig om mått än om normer. Vid norm 2 sätts gränsen för trångboddhet vid högst två personer per rum, exklusive kök och vardagsrum. Norm 3 innebär att det förutom kök och vardagsrum ska finnas möjlighet att ge varje hushållsmedlem ett eget rum, utom makar/partners som antas dela sovrum.⁸

Utifrån projektets iakttagelser vet vi att flera barnfamiljer i DeSO Tingvalla/Näsviken bor på ett utrymme på 79 kvadratmeter i en trea, fördelat på 6-8 personer. Att mäta trångboddhet enligt norm 3 skulle innebära att ett flertal familjer i kommunen är trångbodda.

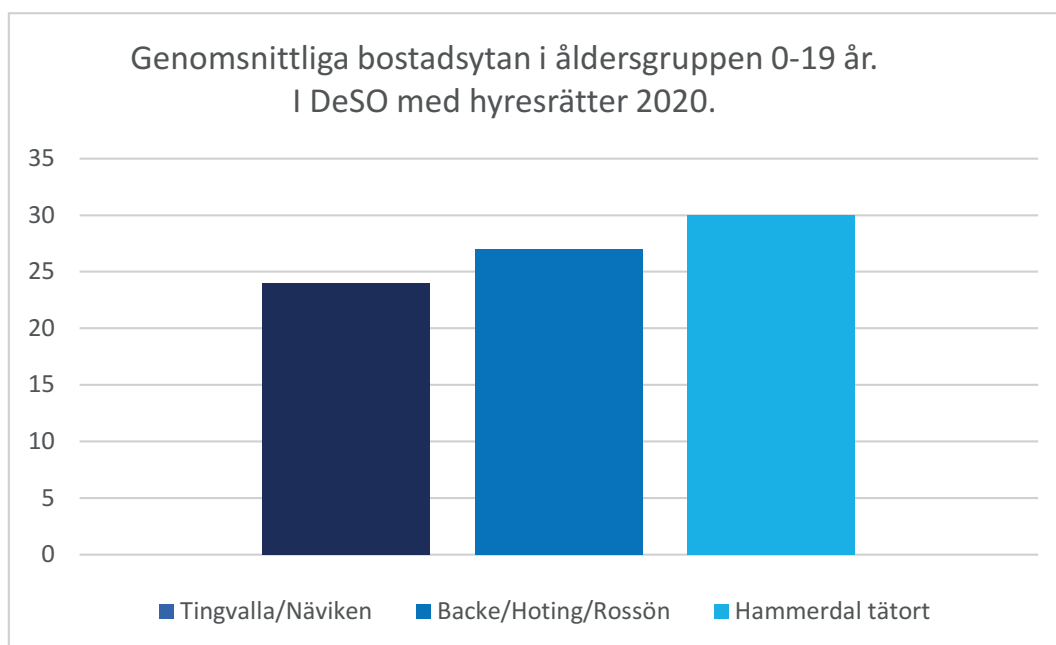

Diagram 11. Genomsnittliga bostadsytan i åldersgruppen 0-19 år. I DeSO med hyresrätter 2020

⁸ Boverket, trångbodda hushåll

För ett barn som växer upp under bristfälliga bostadsförhållanden ökar risken för bristande omsorg och utveckling av psykosocial problematik. Med bristfälliga bostadsförhållanden menas trångboddhet, att föräldrarna vräks från sitt boende, att föräldrarna saknar bostad eller ofta tvingas flytta. Barn som växer upp i ett stabilt boende där barnet kan känna trygghet, har ett eget utrymme för sina saker, en egen sovplats och möjlighet att ta hem kamrater, löper minskad risk att utveckla psykosocial problematik.⁹

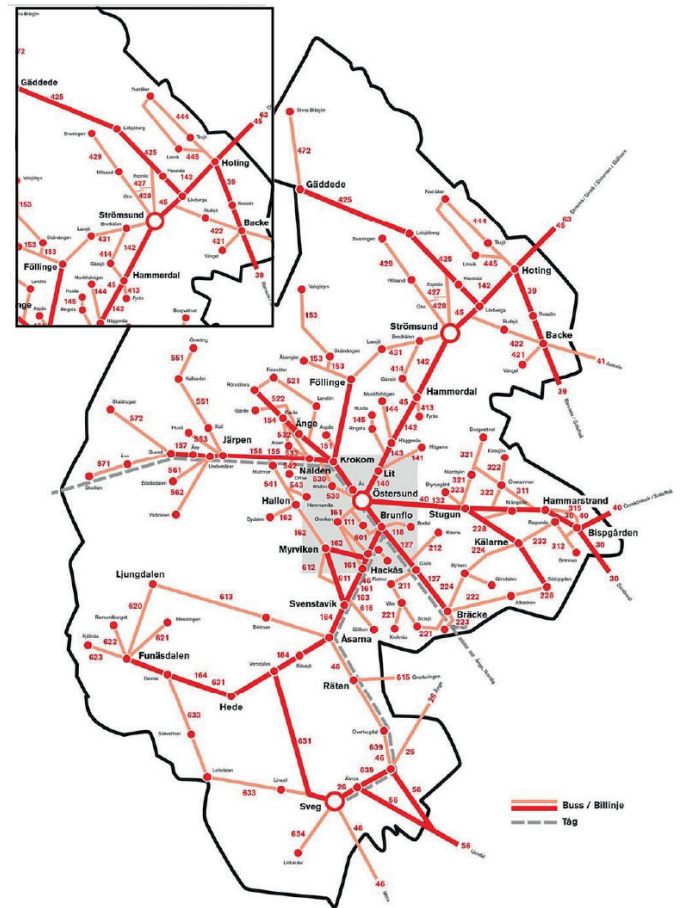
”

Möjligheten till kommunikation kan vara segregerande. Tillgång till bredband, möjlighet att ta del av information, förstå information.

– Rektor i Strömsunds kommun

Gleshet – stora avstånd

Strömsunds kommun är till ytan den sjunde största kommunen i landet, vilket innebär långa avstånd mellan orterna. Kollektivtrafiken i kommunen är begränsad och de mindre orterna som inte ligger intill E45 har endast möjlighet att åka med direkt förbindelse kollektivt två gånger om dagen. En gång i vardera riktning, vid tider som passar till skolskjutsarna (se figur 8). Det förutsätter att man har egna kommunikationsmöjligheter, som körkort och tillgång till bil, för att kunna delta i aktiviteter och sociala evenemang utanför den egna hemorten efter skoltid. Det här begränsar barn och ungas valmöjligheter till deltagande i vissa fritidsaktiviteter.

Figur 7. Kartan visar de linjer Länstrafiken trafikerar i Strömsunds kommun.

De begränsade kommunikationerna försvårar även möjligheterna för nyblivna föräldrar att delta i aktiviteter som enbart erbjuds på Familjecentralen i Strömsund. Aktiviteter som bland annat föräldragrupper, babyöppet, kurser och seminarier.

Den digitala infrastrukturen som till exempel bredband och mobiltäckning skiljer sig mycket åt i kommunen.

Rossön Mahlers - Strömsund busstation		Redigera
^ Tidigare		
2022-09-13		
ca 06:51 » 08:00 Restid 01:09	 0 Byten	+
ca 16:32 » 18:50 Restid 02:18	 1 Byten	+
2022-09-14		
ca 06:51 » 08:00 Restid 01:09	 0 Byten	+
ca 16:32 » 18:50 Restid 02:18	 1 Byten	+
v Senare		

Figur 8. Exempel på att resa kollektivt från Rossön till Strömsund, www.ltr.se

Utbildning

Utbildningsnivå i Strömsunds kommun:

Individens utbildningsnivå har stor betydelse för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden samt för lönenivå och arbetsvillkor. Individens utbildningsnivå hänger samman med andra välfärdsindikatorer som exempelvis levnadsvanor, hälsa och demokratisk delaktighet. Investeringar i utbildningssystemet är även viktigt för samhällsutvecklingen.

Samtliga diagram presenterar befolkningen i åldern 20-64 år.

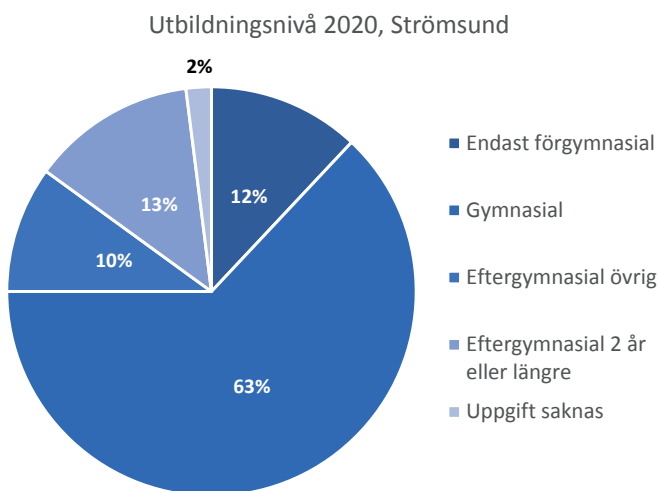

Diagram 12. Utbildningsnivå 2020, Strömsund

Andelen av befolkningen i Strömsunds kommun i åldern 20-64 år med enbart förgymnasial utbildning var år 2020 12 procent, med gymnasial utbildning 63 procent och med eftergymnasial utbildning 10 procent. Andel med eftergymnasial utbildning två år eller längre var 3 procent. Uppgift saknas för 2 procent (se diagram 12).

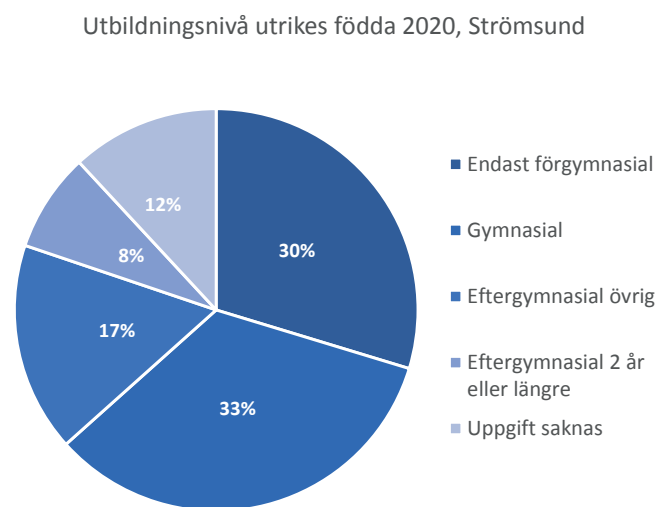

Diagram 13. Utbildningsnivå utrikes födda 2020, Strömsund

Uppgiften om utbildningsnivå avser personens högsta utbildning. Utbildning klassificeras enligt Svensk utbildningsnomenklatur (SUN). Följande kategorier redovisas i Segregationsbarometern:

Endast förgymnasial utbildning: omfattar förgymnasial utbildning 9 år (motsvarande) och förgymnasial utbildning kortare än 9 år.

Gymnasial utbildning: omfattar 3-årig men även högst 2-årig gymnasial utbildning.

Eftergymnasial utbildning övrigt: omfattar eftergymnasial utbildning oavsett längd som ej kan kopplas till högskola/universitet minst 2 år.

Eftergymnasial utbildning 2 år eller längre: eftergymnasial utbildning 2 år eller längre vid högskola/universitet samt forskarutbildning.

Andel utrikes födda med enbart förgymnasial utbildning var år 2020 30 procent, andel med gymnasial utbildning 34 procent och andelen med eftergymnasial utbildning 17 procent. Andel med eftergymnasial utbildning två år eller längre, var under samma år 8 procent. Uppgift saknas för 8 procent (se diagram 13).

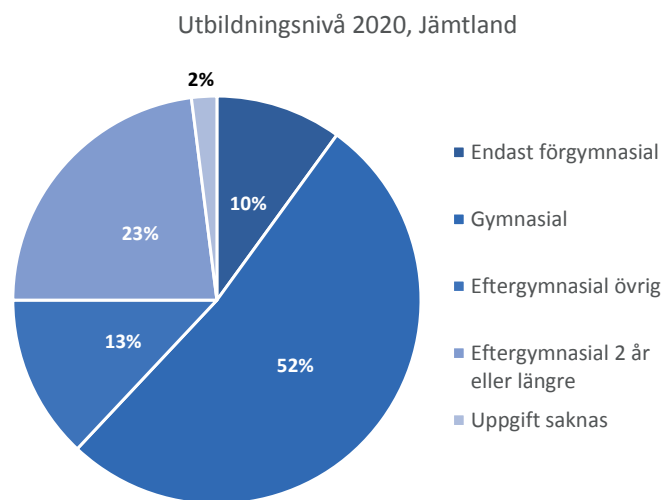

Diagram 14. Utbildningsnivå 2020, Jämtland

I Jämtlands län var andelen av befolkningen med enbart förgymnasial utbildning år 2020 10 procent, med gymnasial utbildning 52 procent och andelen med eftergymnasial utbildning 13 procent. Andel med eftergymnasial utbildning två år eller längre var 23 procent. Uppgift saknas för 2 procent (se diagram 14).

Utbildningsnivå 2020, riket

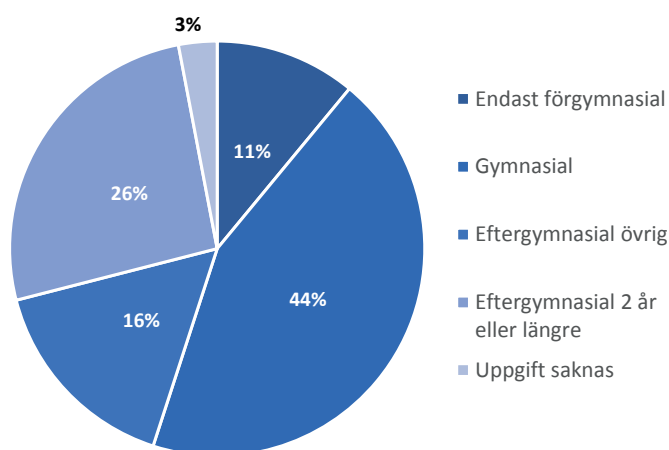

Diagram 15. Utbildningsnivå 2020, riket

Andel i riket med enbart förgymnasial utbildning var år 2020 11 procent, med gymnasial utbildning 44 procent och andelen med eftergymnasial utbildning 16 procent. Andel med eftergymnasial utbildning två år eller längre var 26 procent. Uppgift saknas för 3 procent (se diagram 15).

Vi ser att andelen personer med enbart gymnasial utbildning är störst i Strömsunds kommun med 63 procent och sammanlagt har en fjärdedel av befolkningen en eftergymnasial utbildning varav 10 procent upp till 2 år och 13 procent 2 år och längre.

Utbildningsnivån bland utrikesfödda är lägre i alla kategorier förutom i kategorin eftergymnasial utbildning. Det som sticker ut är den relativt höga andel på 30 procent som enbart har förgymnasial utbildning.

I Strömsunds kommun finns inga fristående skolenheter. Kommunala grundskolor finns i:

- Backe F-9
- Gäddede F-9
- Jorm F-3
- Hammerdal F-9
- Hoting F-9
- Kyrktåsjö F-6
- Strömsund 2 stycken F-6
- Strömsund grundskola 7-9

Utöver detta finns en gymnasieskola samt 18 förskolor. Barnens tillhörighet till skolan är oftast styrd av var i kommunen man bor och långa avstånd inom kommunen gör möjligheten att välja skola begränsad.

Meritvärde för pojkar har ökat från 2019 till 2021 och var år 2021 på 205 jämfört med rikets 215. Flickors meritvärde har däremot sjunkit lite och låg år 2021 på 215 jämfört med rikets 245. Det vi ser är att både flickors och pojkars genomsnittliga meritvärde ligger under rikets.

Elever i åk 9, meritvärde (17 ämnen)

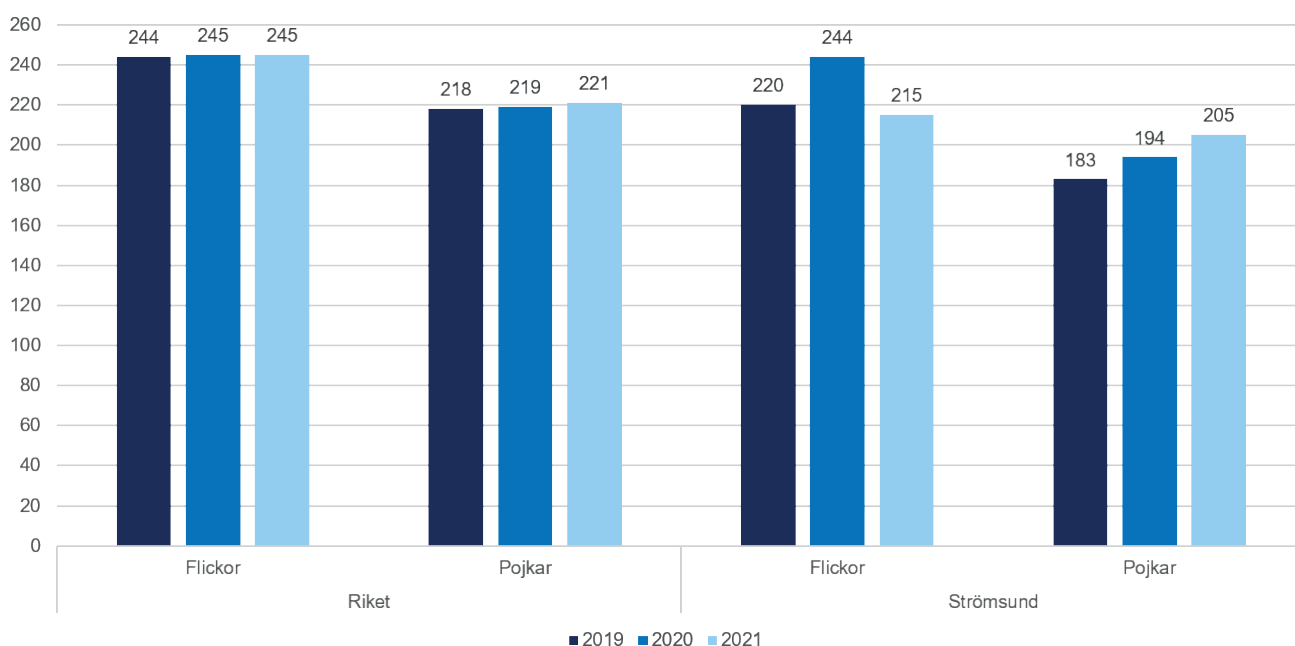

Diagram 16. Elever åk 9, meritvärde (17 ämnen)

Elever med annat modersmål än svenska

Läsåret 2010/2011 fanns det 167 elever med annat modersmål än svenska i kommunens grundskolor. Av dessa 167 elever talade 58 uzbekiska som modersmål och nästa stora språkgrupp var persiska som 28 elever hade som modersmål.

Läsåret 2021/2022 fanns det 286 elever med annat modersmål än svenska i kommunens grundskolor. Av dessa 286 elever talade 53 barn somaliska som modersmål och 53 arabiska.

Förskolan spelar en viktig roll för barnets utveckling och kan även bidra till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. Enligt internationella och svenska studier gynnas barn med annat modersmål än svenska samt barn med sämre socioekonomiska förutsättningar mest av deltagandet i förskola. Vi ser att de flesta barn i ålder ett till fem år i Strömsunds kommun deltar i förskoleverksamhet och att andelen barn som är inskrivna i förskolan successivt har ökat. År 2020 var det 84 procent jämfört med 74 procent år 2014. Barn, kultur- och utbildningsnämnden beslutade redan 2011 att det årligen ska genomföras en föräldraenkät för varje förskolas verksamhet för att utvärdera delar av måluppfyllelsen i verksamheten. Resultatet av enkäten 2019 visade att vårdnadshavare i sin helhet var nöjda med

Läsåret 2010/2011

21 olika språk:

litauiska, thai, turkiska, norska, tyska, sydsamiska, polska, spanska, burmesiska, azerbajdzjanska, persiska, somaliska, uzbekiska, arabiska, kurdiska, ryska, engelska, finska, nederländska, kreol och danska.

Läsåret 2021/2022

31 olika språk:

albanska, engelska, italienska, mandeiska, polska, ryska, spanska, sydsamiska, thai, turkiska, tyska, ungerska, nederländska, norska, franska, tigrinja, burmesiska, dari, finska, persiska, ukrainska, somaliska, arabiska, uzbekiska, kurdiska, oromo, tjetjenska, amhariska, kinesiska, bulgariska, lettiska.

”Jobbar aktivt för att få till väl sammansatta barngrupper = målet. Det språkutvecklande arbetet är stort och svårt.”

”Språket påverkar mående och identiteten till stor del och hur delaktig man kan bli/vara i samhället.”

”Språket är viktigast – speciellt bland de riktigt små. Stor betydelse för barnets utveckling. Handlar inte bara om tal utan även om bildspråk. Utbildning i tecken som stöd planeras i vår.”

”Olika kultur kring nödvändighet att meddela schema, frånvaro med mera kan vara lite svajigt. Gäller både svenska och utländska föräldrar.”

-Rektorer i Strömsunds kommun

Hälsa

Hälsa i förskola

Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022¹¹ för Strömsunds kommun riktade sig till vårdnadshavare med barn i förskoleklass. Området "information från skolan" ligger lägre (5,5) jämfört med samtliga medverkande skolenheter (6,0). Område "trygghet och studiero" ligger högre (8,2) jämfört med samtliga medverkande skolenheter (7,8).

Indexvärde

Indexvärde anges på en skala 0 – 10 där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning.

	Strömsunds kommun förskoleklass	Samtliga medverkande skolenheter förskoleklass
1. Information från skolan	5,5	6,0
2. Stimulans	8,0	8,1
3. Anpassning efter elevens behov	7,7	7,7
4. Bemötande - lärare	9,0	9,1
5. Bemötande - elever	7,8	7,7
6. Trygghet och studiero	8,2	7,8

Tabell 3. Skolinspektionens skolenkänt Strömsunds kommun förskoleklass

Hälsa i grundskolan

Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022¹² för Strömsunds kommun årskurs 5. Enkäten består av elva frågeområden där övervägande områden kan kopplas till elevers mående och trivsel i skolan. Kommunens femteklassare skattar sig

i flera områden högre än samtliga medverkande skolenheter årskurs 5.

Ett område där kommunens elever skattat lägre är området "studiero" (5,4) jämfört med samtliga medverkande skolenheter årskurs 5 (5,6).

	Strömsunds kommun åk 5	Samtliga medverkande skolenheter åk 5
1. Information om utbildningen	7,4	7,0
2. Stimulans	6,2	6,0
3. Stöd	7,2	6,9
4. Kritiskt tänkande	7,1	6,5
5. Bemötande - lärare	8,3	7,8
6. Bemötande - elever	7,2	7,2
7. Inflytande	7,0	6,0
8. Studiero	5,4	5,6
9. Trygghet	8,8	8,5
10. Förhindra kränkningar	7,3	6,6
11. Elevhälsa	7,4	6,9

Tabell 4. Skolinspektionens skolenkänt Strömsunds kommun årskurs 5

11 Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022

12 Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022

	Strömsunds kommun åk 8	Samtliga medverkande skolenheter åk 8
1. Information om utbildningen	6,0	5,8
2. Stimulans	4,9	5,1
3. Stöd	6,2	5,9
4. Kritiskt tänkande	6,0	5,6
5. Bemötande - lärare	6,6	6,9
6. Bemötande - elever	6,7	6,8
7. Inflytande	5,1	4,7
8. Studiero	5,2	5,7
9. Trygghet	8,6	8,2
10. Förhindra kränkningar	5,4	5,5
11. Elevhälsa	6,1	6,0

Tabell 5. Skolinspektionens skolenkät Strömsunds kommun årskurs 8

Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022¹³ för Strömsunds kommun årskurs 8. Inom följande områden skattar elever i årskurs 8 sig högre jämfört med samtliga medverkande skolenheter årskurs 8.

- Information om utbildningen
- Stöd
- Kritiskt tänkande
- Inflytande
- Trygghet
- Elevhälsa

Inom följande områden skattar elever i årskurs 8 sig lägre jämfört med samtliga medverkande skolenheter årskurs 8.

- Stimulans
- Bemötande lärare
- Bemötande elever
- Studiero
- Förhindra kränkningar

¹³ Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022

Fysiskt och psykiskt mående

Rapporten *Skolbarn som är fysiskt aktiva rapporterar bättre psykisk hälsa*¹⁴ studerade skolbarn och sambandet mellan deras fysiska aktivitet och deras psykiska hälsa. Skolbarnen bar under en vecka aktivitetsmätare och fyllde i en enkät med frågor om livstillfredsställelse och psykiska besvär. Resultaten visade att barn som var mer fysiskt aktiva rapporterade högre livstillfredsställelse och mindre besvär med nedstämdhet, irritation, nervositet och sömnproblem, jämfört med barn som var mindre fysiskt aktiva. Detta visar på vikten av att arbeta aktivt för att ge alla barn förutsättningar för att vara fysiskt aktiva och uppleva rörelseglädje, oberoende av social och socioekonomisk bakgrund. Skolan är en viktig arena för ett sådant arbete.

I intervjuer med rektorer framkom det även att det är svårt att veta orsaken till varför utrikes födda eleverna inte uppsöker kurator i samma omfattning som inrikes födda. Rektorerna ställer sig frågan om detta beror på kulturella skillnader i att söka hjälp och "visa svaghet" eller om inrikes födda barn faktiskt mår sämre.

Rektorer i grundskolan uppger att det finns ett stort gap mellan barn som är fysiskt aktiva kontra inaktiva barn. De upplever att barn har sämre kondition och koordinationsförmåga idag jämfört med tidigare och att barn inte är vana att röra på sig. Det är en utmaning för skolan, föräldrar och samhället att få barn att leva mera hälsosamt. Elevenkäter visar generellt på hög trivselnivå och i det stora hela att eleverna trivs.

I Folkhälsomyndighetens kartläggning *Skolans betydelse för inåtvända psykiska problem bland skolbarn*¹⁵, visar på att skolan är en viktig arena för att minska psykiska problem bland barn. Med inåtvända psykiska problem menas nedstämdhet, oro, ångest och sömnproblem. När skolan lär elever om psykisk hälsa och hur den kan hanteras minskar de inåtvända psykiska problemen. Ett gott socialt stöd från lärarna och god samhörighet med skolan minskar också risken för inåtvända psykiska problem, medan mobbning i skolan och låga skolprestationer ökar risken.

Röster från grundskolans rektorer

Skolpersonal i kommunen som har arbetat under många år upplever att antalet elever med psykisk ohälsa har ökat över tid. Det uppmärksammas exempelvis vid överlämningar från årskurs 6 till högstadiet. Fler elever medicinerar och har kontakt med barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och den psykiska ohälsan kryper ner i åldrarna. Självskadebeteende har ökat de senaste åren och redan från mellanstadiet börjar en del elever att skada sig själva fysiskt. Eleverna får tips på sociala medier hur de kan använda olika former av självskadebeteenden för att lindra sin ångest. Anorexi/bulimi har också ökat och börjar i tidigare åldrar.

”

Upplevelse att många barn har en problematik som egentligen inte handlar om deras inlärningsförmåga.

–Rektor i Strömsunds kommun

”

Svenska barn "kan vägen" att ta kontakt med kurator. Utländska barn kontaktar inte kurator i samma omfattning som vad svenska barn gör.

–Rektor i Strömsunds kommun

14 Folkhälsomyndigheten (2021) Skolbarn som är fysiskt aktiva rapporterar bättre psykisk hälsa

15 Folkhälsomyndigheten (2020) Skolans betydelse för inåtvända psykiska problem bland skolbarn

Sociala förhållanden

I intervjuerna uppgav rektorer att många barns hemförhållanden kan vara en bidragande orsak till låga skolprestationer och att den problematik som finns i familjen inte ska behöva drabba barnen i en sådan omfattning som det gör.

Sociala mediers inverkan

Rektorerna upplever att utseende och att bli framgångsrik, inte leva ett "Svenssonliv" blir allt viktigare. Elever upplever att det är svårt att uppnå dessa ideal och krav vilket leder till sämre självkänsla och sämre självförtroende. Idealerna och kraven gäller alla barn oavsett bakgrund, familjeförhållanden eller ekonomi.

Influencers på de sociala medierna har förändrat barn och ungdomars sätt att se på sig själva.

–Rektor i Strömsunds kommun

Barn får inte vara barn utan det som visas på sociala medier gör att barn och ungdomar matas med att "vara vuxen".

I en forskningsöversikt från Statens medieråd¹⁶ visar ett flertal metaanalyser en koppling mellan tid ägnad åt sociala medier och olika mått på psykisk ohälsa såsom nedstämdhet, ensamhet, självkänsla och nedsatt välbefinnande. De olika aktiviteterna på sociala medier har funnit stöd för olika effekter av dessa. De negativa effekterna tycks i viss mån förstärkas med ålder och samverka med en rad olika andra delar av livet. Bland annat ses effekter kopplade till sömn, skolprestation, personlighet, social status, existerande psykisk ohälsa och kön. Att använda sociala medier passivt till exempel att läsa andras inlägg i sociala medier, tycks vara det som främst är kopplat till psykisk ohälsa. Att aktivt använda sociala medier, till exempel genom att skicka meddelanden till kompisar, har inte negativa effekter. Exempelvis kunde textande med en kompis dämpa den självupplevda stressen och höja humöret efter en stressande aktivitet jämfört med att passivt titta på en video eller göra ingenting.

I kunskapsöversikten "Mår unga sämre i en digital värld?"¹⁷ framkommer att det finns en särskild sårbarhet för yngre användare och barn med existerande utmaningar, som exempel neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, låg självkänsla, nedstämdhet och utsatthet. Här är behovet av stöd till ett sunt användande särskilt viktigt. Höganvändare av sociala medier som grupp sover mindre (indirekt effekt) och löper en ökad risk att utsättas för trakasserier online (direkt effekt). Sammantaget visar forskningsläget hittills att digitala medier kan ha olika påverkan beroende på vem man är, hur man använder det, hur mycket man använder det och hur livet ser ut i övrigt.

Skolan en skyddsfaktor

Rektorer upplever att de flesta barn mår ganska bra och trivs i skolan. Eleverna kommer till skolan trots att de mår dåligt.

Detta bekräftas i artikeln *En fungerande skola för alla: skolmiljön som skyddsfaktor för ungas psykiska välbefinnande*¹⁸. Under tonåren blir kamraterna allt viktigare för ungdomars vanor och utveckling och att känna sig accepterad och inkluderad av jämnåriga kan vara avgörande för ungas självkänsla och psykiska välbefinnande. Förutom en miljö som understödjer lärande och förbereder unga inför vidare utbildning och arbetsliv, är skolan också ett betydelsefullt socialt sammanhang för barn och ungdomar.

¹⁶ Sissela Nutley & Lisa Thorell. Digitala medier och psykisk ohälsa hos barn och ungdomar

¹⁷ Statens medieråd (2021) Nutley S, Thorell L (2021) Digitala medier och psykisk ohälsa hos barn och ungdomar

¹⁸ Granvik Saminathen M, Brolin Loftman S, Modin B (2020) Psykisk hälsa hos ungdom, Socialmedicinsk tidskrift 5 och 6

Hälsa i gymnasieskolan

Skolinspektionens skolenkät vårterminen 2022¹⁹ för Hjalmar Strömerskolan gymnasiet år 2. Inom följande område skattar elever i gymnasiet år 2 sig högre jämfört med samtliga medverkande skolenheter gymnasiet år 2 i landet:

- kritiskt tänkande

Indexvärde

Indexvärde anges på en skala 0 – 10 där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning.

	Hjalmar Strömerskolan gymnasiet år 2	Samtliga medverkande skolenheter gymnasiet år 2
1. Information om utbildningen	6,0	6,1
2. Stimulans	5,5	5,8
3. Stöd	6,0	6,0
4. Kritiskt tänkande	6,2	6,1
5. Bemötande - lärare	7,3	7,7
6. Bemötande - elever	7,6	7,6
7. Inflytande	5,1	5,6
8. Studiero	6,4	6,4
9. Trygghet	8,7	8,7
10. Förhindra kränkningar	6,1	6,3
11. Elevhälsa	6,3	6,7

Tabell 6. Skolinspektionens skolenkänt Strömsunds kommun gymnasieskolan år 2

Inom följande områden skattar elever i gymnasiet år 2 sig lägre jämfört med samtliga medverkande skolenheter gymnasiet år 2 i landet:

- information om utbildningen
- stimulans
- bemötande lärare
- inflytande
- förhindra kränkningar
- elevhälsa

Reflektioner från gymnasieskolans rektor

Det psykiska måendet hos eleverna har över tid försämrats. Allt fler elever diagnostiserats med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Fler elever än tidigare är inskrivna vid Barn och ungdomspsykiatri (BUP). Rektorn upplever att sociala medier är en av förklaringarna till det sämre måendet, hur man uttrycker sig där ger effekter på måendet. En av skolans åtgärder blir att utveckla elevhälsan.

¹⁹ Skolinspektionens Skolenkät vårterminen 2022

Demokrati

Valdeltagandet i valet 2018 var högst i gruppen äldre inrikesfödda. Kvinnor röstade i högre grad än män. När det gäller val till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige var valdeltagandet relativt högt bland utrikes födda i förhållande till riket. Högst andel utrikes födda som röstade i dessa val fanns i Tingvalla/Näsviken. I riksdagsval röstade utrikes födda i kommunens norra delar i större utsträckning.²⁰

En studie som genomfördes av högskolan i Dalarna, på uppdrag av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) *Om ungdomars valdeltagande 2018 och deras egna tankar om att delta i val*²¹, visar att valdeltagandet är högt bland unga och följer ganska väl befolkningen i stort. Studien visar en oroväckande klyfta i samhället. Alla unga upplever inte att de har samma möjligheter att göra sin röst hörd. Ungas med sämre socioekonomiska förutsättningar deltar i lägre utsträckning i val. Under samtal med unga träder också en bild fram av att unga inte upplever att samhället finns till för dem eller att politiska företrädare inte lyssnar. De känner sig inte inkluderade.

I rapporten uppmärksammades att det har betydelse var unga växer upp och bor. Ungas socioekonomiska förutsättningar är tätt sammankopplade med valdeltagande. Det finns betydande skillnader i valdeltagande mellan olika områden i kommunerna i hela landet. Det visar att skillnader i social jämlikhet riskerar att leda till politisk ojämlikhet. De geografiska skillnaderna i valdeltagande pekar på att det finns behov av insatser som utjämnar skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor. Alla unga ska ges likvärdiga förutsättningar, det ska inte spela någon roll var de bor.

Ungas delaktighet är på sikt avgörande för demokratins överlevnad, att de deltar och har kunskap i hur demokrati fungerar. Regeringen har tagit ett initiativ till en kraftsamling på nationell nivå. Målet med satsningen är att främja en levande demokrati i hela landet, detta genom att stärka förutsättningarna hos individer att kunna delta i demokratin. Genom denna satsning har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) gjort flera insatser för att underlätta för unga att delta.

Med dessa insatser vill man öka kunskapen hos unga genom att utveckla och sprida metoder för ungas delaktighet för att kunna arbeta sektorsövergripande, långsiktigt och strategiskt. Detta initiativ ska öka ungas delaktighet vilket i sin tur ska leda till en starkare demokrati. Här har skolan en viktig roll och uppgift att fylla genom att kunna bidra till demokratiska färdigheter och kompetenser för att öka ungas intresse för demokrati.

Skolan ska vara demokratisk och barn och unga ska fostras till att bli aktiva samhällsmedborgare. Tanken med satsningen är att eleverna ska kunna tänka kritiskt och självständigt, de ska även kunna ta eget ansvar.

Elevråden på skolor spelar en viktig roll för att tidigt lära sig hur demokrati fungerar och säkra den demokratiska processen. Elevrådet ska styras av elever, vilket innebär att det bara är elever som sitter i styrelsen. Eleverna bestämmer vilka som ska delta i elevrådet, antingen ska klassrepresentanter utses eller att alla som vill engagera sig får vara med. Om det inte finns varken ungdomsråd eller ungdomsfullmäktige i en kommun blir skolornas elevråd än viktigare.

20 Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008-2018

21 Abdelzadeh A, Lundberg E (2022) En studie om ungas valdeltagande 2018 och deras tankar om att delta i val

Statistik STAD-enkät

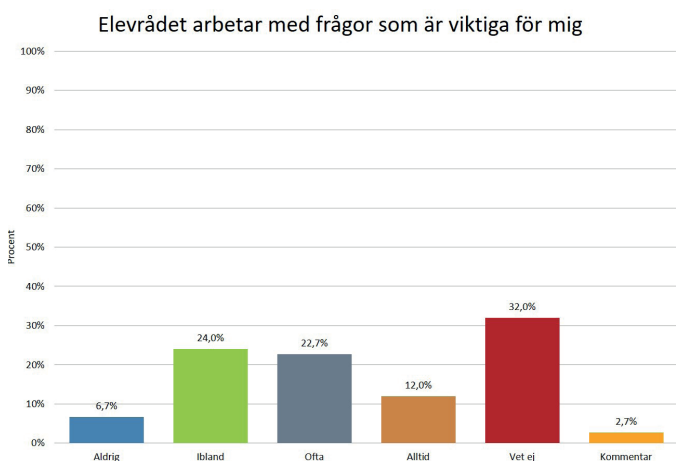

Diagram 17. Elevrådet arbetar med frågor som är viktiga för mig

Elevrådet arbetar med frågor som är viktiga för mig:

- 7 procent aldrig
- 24 procent ibland
- 22 procent ofta
- 12 procent alltid
- 32 procent vet ej

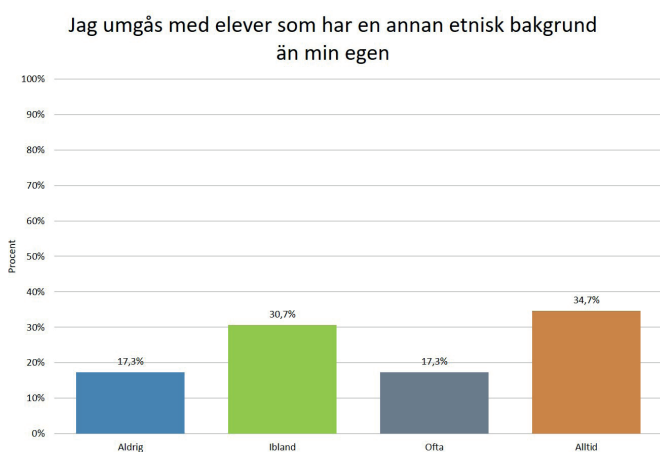

Diagram 18. Jag umgås med elever som har en annan etnisk bakgrund än min egen

Jag umgås med elever som har en annan etnisk bakgrund än min egen:

- 17 procent aldrig
- 31 procent ibland
- 17 procent ofta
- 35 procent alltid

[Projekt STAD](#) (Strategiskt arbete för demokrati) genomförde under läsåret 21/22 en enkät som bestod av 43 frågor om normer och värden. Den skickades ut till elever i årskurs 8 (Grevåkerskolan, Vattudalsskolan och Fjällsjöskolan) samt elever i årskurs 1 och årskurs 3 på gymnasieskolan (Hjalmar Strömerskolan). 75 elever besvarade enkäten som baserades på självskattningar.

Vi kan konstatera att hälften av respondenterna aldrig eller endast ibland umgås med elever med annan etnisk bakgrund. Det kan vara en indikation på att barn i ganska stor utsträckning inte umgås med barn med annan etnisk bakgrund.

Civilsamhället

För en god sammanhållning och känsla av gemenskap så är det lokala civilsamhället av stor betydelse. När man är med och engagerar sig i det lokala föreningslivet så kan det innebära att tilliten till det demokratiska systemet skapas. Det i sin tur leder till ett ökat deltagande i diskussioner kring demokratin. Är man som medlem aktiv i en förening där man pratar och diskuterar tillsammans så skapas nätverk vilket i sin tur leder till att förstärka den politiska tilliten. Föreningarnas rutiner för möten syftar till att alla röster ska höras.

Människor som bor och rör sig i samma område/miljö kan påverkas av varandra. Ju fler aktiva det finns inom ett civilsamhälle som kan bidra med sina kunskaper och erfarenheter desto bättre. Faktorer som kan bidra till segregation utifrån de demokratiska processerna är bland annat valdeltagande, kultur- och fritidsaktiviteter och föreningsliv. I Strömsunds kommun finns över 300 föreningar som representerar många intresseområden. Dock är utbudet av fritidsaktiviteter och mötesplatser begränsat i vissa DeSO.

Oro för barn

Orosanmälan

För att kunna belysa barns och ungas mående i Strömsunds kommun valde projektet även att titta på orosanmälningar till socialtjänsten om barn som far illa eller misstänks fara illa. En av socialtjänstens viktigaste uppgifter, och samtidigt en av de känsligaste, är att se till att barn och ungdomar som befinner sig i en utsatt situation får den vård och det skydd som de behöver. En förutsättning för att lösa den uppgiften är att socialtjänsten har möjlighet att få uppgifter om och utreda barnets situation och behov av hjälp. Socialtjänsten är i detta arbete ofta beroende av i vilken utsträckning den kan få uppgifter från de som kommit i kontakt med barn, unga och familjer²².

Orosanmälan ska göras redan vid misstanke om att ett barn far illa vilket innebär att det kan vara svårbedömda eller obestyrkta uppgifter som kan anmälas till socialtjänsten²³. Enligt kvalitetsberättelse 2021 för vård- och socialförvaltningen individ- och familjeomsorgen vid Strömsunds kommun vet vi att under år 2021 inkom totalt 504 orosanmälningar till socialtjänsten. Flera orosanmälningar kunde avse samma barn och oron gällde 271 barn fördelat på 141 flickor och 130 pojkar²⁴.

Socialtjänsten har ett långtgående ansvar för att utreda om barnet som anmälan rör är i behov av omedelbart skydd, en så kallad skyddsbedömning. Under år 2021 pågick sammanlagt 186 barnskyddsutredningar i Strömsunds kommun.

Skyddsbedömningar ska göras samma dag eller senast dagen efter om anmälan kommit in sent. Beslutet att inleda eller inte inleda en utredning måste fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan kommit in. Om det i orosanmälan eller under förhandsbedömningen framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller annat övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, ska en utredning om barnets behov av stöd och hjälp inledas utan dröjsmål²⁵.

Statistik över barnutredningar med misstanke om att våld helt eller delvis är en orsak till utredningen:

1 november till 3 oktober 2018
40 genomförda utredningar (32 %)

1 november till 31 oktober 2019
190 inledda utredningar varav 60 med misstanke om våld (31 %)

1 november till 31 oktober 2021
114 inledda utredningar varav 35 med misstanke om våld (31 %)

Andelen är jämn mellan åren men antalet varierar avsevärt.

Antalet utredningar med koppling till våld varierar starkt mellan åren men andelen är densamma. Orosanmälningar och inledda utredningar säger inte mycket om det faktiska antalet barn och unga som far illa men det är en indikator. Ca 30 procent av alla inledda utredningar har en koppling till våld eller är ärenden där våld är orsaken till utredning. Mörkertalet när det gäller våld i nära relationer är stort så vi kan anta att det finns fler utsatta barn och unga än vad siffrorna visar. Att vara utsatt för våld innebär stora konsekvenser för individen. Våldsutsatta barn och unga är en särskilt sårbar grupp i behov av skydd och stöd.

Att arbeta våldsförbyggande är en uppgift kommunen har för att skydda individen men även för att våldsutsatthet innebär stora ekonomiska konsekvenser för samhället.

22 1 Se Proposition 1996/97:124 Ändring i Socialtjänstlagen

23 Socialstyrelsen (2018) Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa - Nationell kartläggning 2018

24 Strömsunds kommun (2018) SN 2022-06-15 § 88-104

25 Socialstyrelsen (2014) Föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)

Hedersrelaterat våld och förtryck

Det finns samband mellan olika former av våldsutsatthet och därför riskerar barn och unga som upplevt våld i hemmet att utsättas även för andra former av våld senare i livet²⁶. Antalet ärenden där personal inom olika verksamheter tar kontakt med Resurscentrum gällande misstankar om hedersproblematik och hedersvåld har ökat de senaste åren. En anledning till ökningen kan vara att problematiken den senaste tiden uppmärksammats mer och att ökad kunskap om hedersvåld leder till fler uppmärksammade ärenden. En annan anledning kan dock vara att problematiken i kommunen ökat.

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i kulturella föreställningar om makt, kön och sexualitet. Hedersrelaterat förtryck och våld innebär att släkt eller ett större kollektiv bestämmer över någons kropp, sexualitet och liv. Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i vardagen som till exempel klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa.

Resurscentrum uppmärksammar att utbildning och kunskap kring hedersförtryck och våld efterfrågas av nästan alla yrkesgrupper som arbetar med barn och ungdomar i Strömsunds kommun.

Projektet STAD har genomfört en enkät med elever i åk 1 och åk 3 på gymnasieskolan och 3 åttondeklasser i Strömsunds kommun. Enkäten bestod av 43 frågor om demokratiska normer och värden.

Ett påstående i enkäten lyder "Det finns elever som vill kontrollera hur jag betar mig" där eleverna ska svara med ja eller nej. 77 procent svarade nej medan 23 procent svarade ja. Även om det inte finns en analys av bakgrund till svar ger detta en uppfattning om att nästan en fjärdedel av respondenterna upplever någon form av social kontroll.

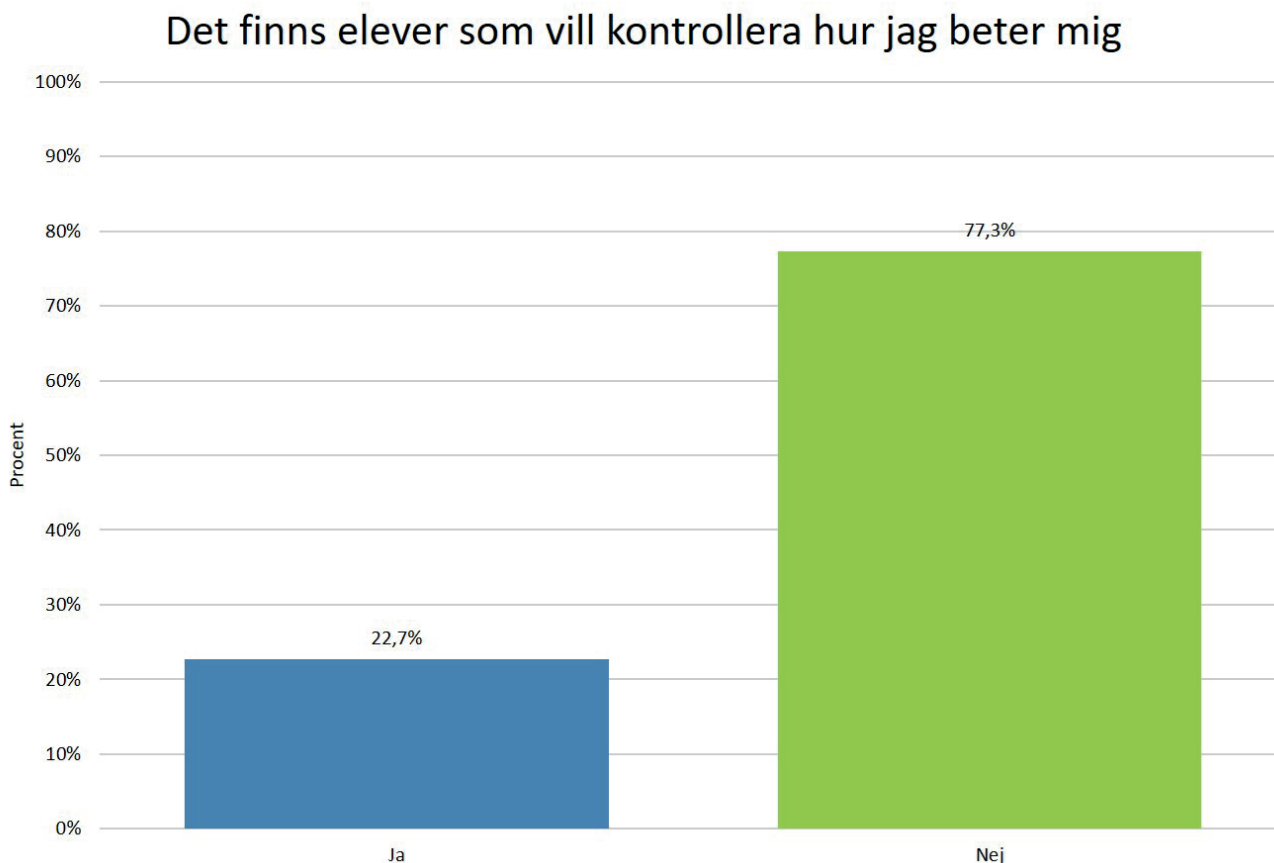

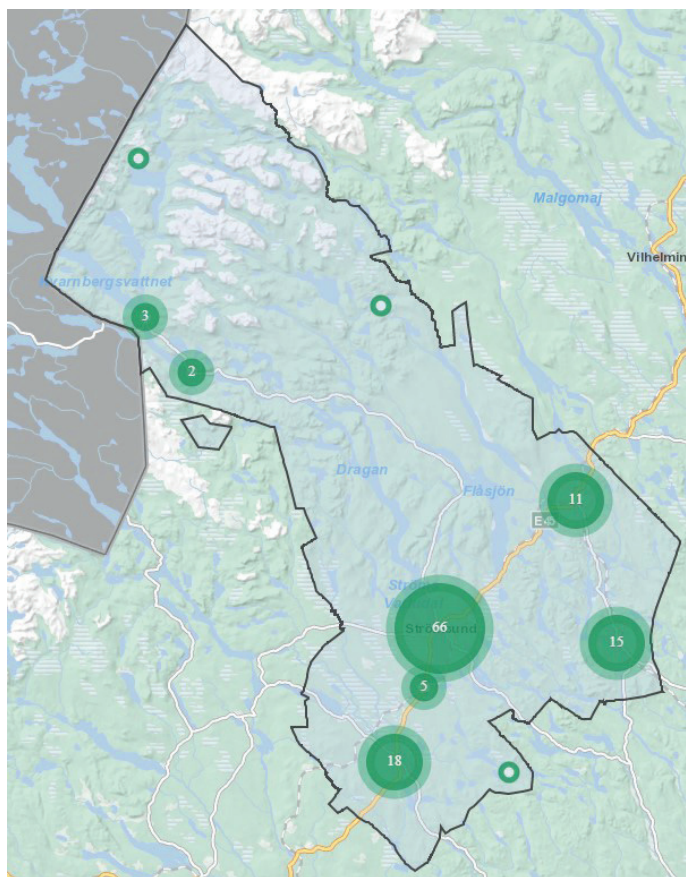
Diagram 19. Det finns elever som vill kontrollera hur jag betar mig

²⁶ Sinisalo E, Moser Hällén L (2018) Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik

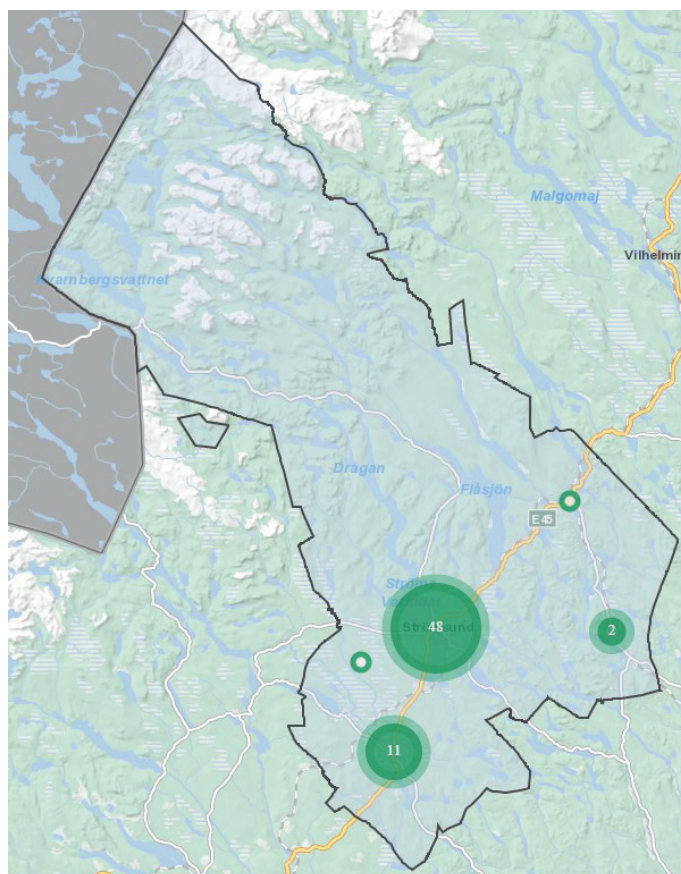
Brottsstatistik Strömsunds kommun 2020

Vi har även tittat på polisens statistik gällande vålds- och narkotikabrott i Strömsunds kommun (polisens databas Hobit2). Figurerna visar brottsstatistiken för våldsbrott och narkotikabrott i kommunen 2020.

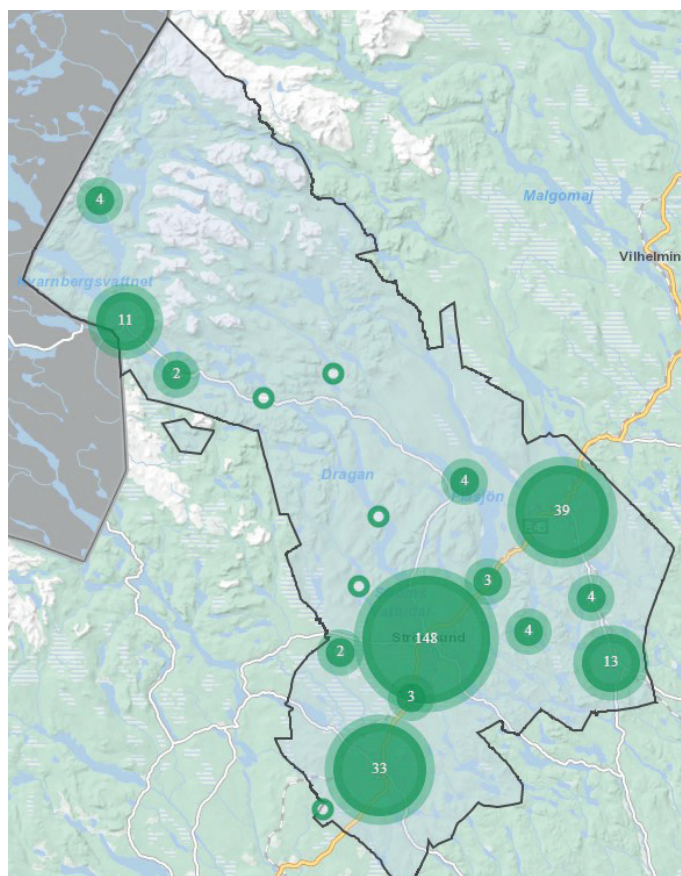
Statistiken visar att narkotikabrott i första hand koncentrerar sig till Strömsund, Backe och Hamnerdal. Våldsbrott, tillgrepps- och skadegörelsebrott är i princip mer spridda över hela kommunen.

Figur 9. Brottskategori: våldsbrott

Figur 10. Brottskategori: narkotikabrott

Figur 11. Brottskategori: tillgrepps- och skadegörelsebrott

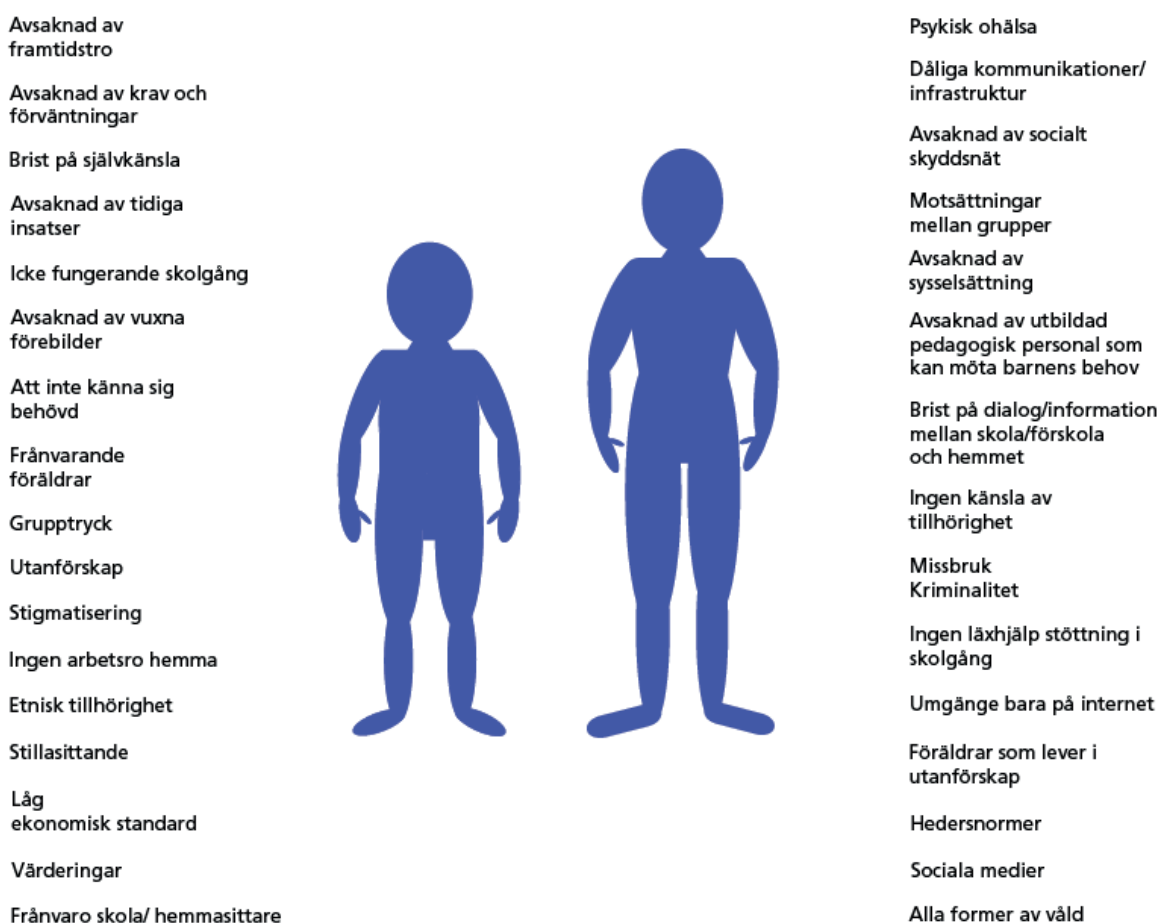
Analys och åtgärdsförslag

Risikfaktorer – resonemang om bakomliggande orsaker

Risikfaktorer i denna rapport avser omständigheter som ökar sannolikheten för att grupper av barn och ungdomar ska vara segregerade. Olika riskfaktorer kan interagera med varandra så att belastningen blir störst i de mest utsatta grupperna. Effekten av en given riskfaktor kan bli mycket större om individen redan är utsatt för andra belastningar.

För att definiera riskfaktorer genomfördes två workshoppar med projektets styrgrupp samt relevanta aktörer som möter barn och ungdomar. Tillsammans har vi definierat riskfaktorer för segregation med fokus på barn och ungdomar samt formulerat möjliga förebyggande åtgärder.

Risikfaktorer för segregation, barn och unga

Figur 12. Riskfaktorer för segregation, barn och unga. Framtagen under workshop 1

Försörjning och barnfattigdom

Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till den levnadsstandard som krävs för dess fysiska, psykiska och sociala utveckling (artikel 27). Att leva en längre tid under förhållanden där inkomsterna inte räcker till det nödvändigaste medför ofta stora direkta konsekvenser för barn och hindrar deras möjligheter till utveckling och deltagande i samhällslivet. Att leva under villkor som skiljer sig drastiskt från majoritetssamhällets bidrar till exempel till att forma ett barns förväntningar på framtiden och dess uppfattning om sin egen tillhörighet till samhället²⁷.

Ekonomisk stress, långvarig fattigdom och att bo i områden med låg socioekonomisk status utgör risker för ett barns utveckling. Det finns ett samband mellan ekonomisk utsatthet och fysisk såväl som psykisk ohälsa hos barn och unga.

Vi har tydligt sett att det finns ett antal barn i Strömsunds kommun som lever i familjer med låg ekonomisk standard och att andelen är högst bland utrikes födda. Barn som lever i ekonomisk utsatthet riskerar sämre resultat i skolan. Det innebär att det kompensatoriska uppdraget som skolan har är stort och växer ju fler barn som lever under sådana förutsättningar.

Rektorerna beskriver tydligt de utmaningar skolan dagligen hanterar för att kunna ge alla barn goda förutsättningar. Rektorerna beskriver också att deras möjligheter och resurser är begränsade och inte alla gånger räcker till för att fånga upp alla barn. Fattigdom i samband med faktorer som till exempel att vara ensamförälder, arbetslös, bidragsberoende, inte behärska det svenska språket eller en svag anknytning till samhället kan försvåra föräldraskapet.

Vi tror oss kunna se ett antal bakomliggande orsaker vilka ligger till grund för de riskfaktorer som drabbar barn och unga. Okunskap om det svenska samhället kan leda till att tillit brister till myndigheter som Polis och socialtjänst vilket leder till att människor inte söker hjälp eller stöd när de faktiskt behöver. Det finns familjer som har starka patriarkala strukturer vilket kan innebära att kvinnor befinner sig väldigt långt utanför majoritetssamhället. Ibland är kvinnors möjligheter att lära sig det svenska språket eller möjligheten att ta ett jobb mycket begränsade.

Ekonomisk utsatthet i kombination med att föräldrar inte känner till föreningslivet och dess utbud gör att barn begränsas under sin fritid och i sociala sammanhang. Om barn saknar en meningsfull fritid

och blir lämnade att själva hitta fritidssysslor kan det leda till aktiviteter som inte är socialt accepterade så som vandalism och nedskräpning.

Boende

Trångboddhet och dess inverkan på barn

Det finns barnfamiljer i Strömsunds kommun som löper risk för trångboddhet, något som kan påverka barn negativt. Att inte ha ett eget hörn för sina saker och ingen möjlighet till arbetsro hemma kan försvåra studier. Det blir svårare att koncentrera sig på uppgifter, ta in kunskaper, komma ihåg och att hålla en röd tråd. Att bo trångt kan skapa stress, frustration och konflikter för alla i familjen. Det kan även leda till för lite sömn och höga stressnivåer hos barn vilket i sin tur försämrar barnets inlärningsförmåga och möjlighet att tillgodogöra sig utbildning.

När vi tittar på disponibel medianinkomst i kommunen kan vi se att lägst inkomst finns i DeSO med hyresrätter (se diagram 4).

Ett barn som växer upp under bristfälliga bostadsförhållanden ökar risken för bristande omsorg och utveckling av psykosocial problematik. Med bristfälliga bostadsförhållanden menas trångboddhet, att föräldrarna vräks från sitt boende, att föräldrarna saknar bostad eller ofta tvingas flytta.

Socialstyrelsen, grundbok i BBIC

Föräldrarnas möjligheter till försörjning påverkar var en familj kan bosätta sig. Utbudet av lediga lägenheter men även deras utformning och storlek är begränsat. Det finns endast ett fåtal lägenheter med fler än tre rum vilket begränsar stora familjers valmöjligheter till bosättning.

Trångboddhet drabbar i högre grad barn och unga vilka har den lägsta genomsnittliga bostadsytan av alla åldersgrupper i kommunen (se diagram 10). DeSO Tingvalla/Näsviken utmärker sig i detta sammanhang på grund av att det är ett bostadsområde med många hyresrätter. Där är den genomsnittliga bostadsytan 41 kvadratmeter vilket är upp till 10 kvadratmeter mindre i jämförelse med övriga DeSO. För åldersgruppen barn och unga 0 -19 år har området den lägsta siffran i hela kommunen, 24 kvadratmeter (se diagram 11).

27 Rädda barnen 2021, Barnfattigdom i Sverige årsrapport

Konsekvenserna av bristande kommunikationer i en glesbygdskommun

Strömsunds kommun är en glesbygdskommun där kollektivtrafiken är begränsad och det kan vara mycket långa avstånd mellan orterna. Detta förutsätter körkort och tillgång till egen bil vilket alla inte har. Detta kan leda till begränsningar för en hel familj, allt ifrån möjlighet till arbete, tillgång till samhällsservice, utbildning och fritidsaktiviteter. Störst möjlighet att åka kollektivt utan att behöva ta hänsyn till skolskjutsar finns i orter som ligger efter E45, även om avgångarna blivit färre med åren. Tillgången till bredband och mobiltäckning är begränsad och det leder till stora skillnader i kommunikationsmöjligheter i kommunen.

De begränsningar som finns inom kollektivtrafik och kommunikation kan bidra till att individer så som barn och unga känner sig begränsade till den egna hemorten. Detta leder till att barn och unga i kommunen inte har samma förutsättningar att delta i föreningslivet. Möjligheten till att välja fritidsaktiviteter skiljer sig mellan orterna, störst utbud av aktiviteter finns i centralorten Strömsund. Om familjen inte kan förflytta sig med kollektivtrafik kan inte barn och unga delta i aktiviteter utanför den egna hemorten. Familjens ekonomiska förutsättningar påverkar också barn och ungas möjlighet att delta i fritidsaktiviteter och föreningslivet.

Föreningslivet är en viktig skyddsfaktor för barn och unga. Delaktighet i en förening och ha en aktiv fritid ökar barn och ungas psykiska och fysiska hälsa. Barn och unga som inte ingår i ett socialt sammanhang söker ofta en tillhörighet och kan hamna i negativa miljöer.

Utbildning

Forskning visar att skolframgång är den starkaste skyddande faktorn för alla barn och därför är det extra viktigt att barn får en chans att lyckas i skolan och att skolan är en trygg plats. Skola, förskola, vuxna och andra barn har en betydelsefull roll i barn och ungdomars utveckling. I möten med andra skapas normer som upprätthålls eller förändras. Attityder till exempelvis lärande men även föreställningar om hur det framtida vuxenlivet kan tänkas se ut präglas av de personer som barn möter i sin vardag.

I områden med socioekonomiska utmaningar och där barn lever i risk för fattigdom är utbildningsnivån generellt lägre. Vi vet att ju bättre socioekonomiska förutsättningar som finns i ett bostadsområde desto större andel av eleverna slutför gymnasiet inom 3 år²⁸.

Barn och ungdomar som växer upp med föräldrar med högre utbildning och goda förutsättningar på arbetsmarknaden löper mindre risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosociala problem. Föräldrarnas utbildningsnivå kan därför vara en skyddsfaktor för barn och påverkar även dess benägenhet att själv studera vidare.

Utbildningsnivån i Strömsunds kommun är låg, jämfört länet och riket. Lägst utbildningsnivå ser vi bland utrikes födda där även brister i det svenska språket kan försvåra möjligheten till arbete (se diagram 13). Föräldrarnas förmåga och möjlighet att exempelvis ge barnen läxhjälp påverkar också förutsättningarna för lärande. Barn och ungdomar vars föräldrar har en låg eller ingen utbildning, är arbetslösa eller bidragsberoende löper större risk att utsättas för bristande omsorg och att utveckla psykosociala problem²⁹.

En bra dialog mellan hem och skola är en skyddsfaktor för barns utveckling. Språkliga utmaningar och kulturella skillnader leder ibland till brister i kommunikation mellan hem och skola. Det krävs kunskap och erfarenhet för att kunna bemöta barnens och vårdnadshavarnas behov av information på ett bra sätt.

En del barn växer upp i familjesituationer där det finns extra utmaningar på grund av att vårdnadshavare brister i sin förmåga att ge tillräcklig trygghet och omvårdnad. Det kan handla om missbruks- eller beroendeproblematik, psykisk ohälsa, psykisk funktionsnedsättning eller allvarlig fysisk sjukdom. De barn som lever under sådana förutsättningar bär mycket på sina axlar och kan ha svårighet att komma till sin rätt i skolan. Det kan visa sig genom problem med kamratrelationer eller med att koncentrera sig på skolarbetet. Det kan även yttra sig mindre synligt och vara svårare att upptäcka. Barn med dessa utmaningar behöver stöd för att kunna lyckas och må bättre i skolan och en förutsättning är att förskolan eller skolans personal ser att stöd behövs³⁰.

28 Delegationen mot segregation (2021) Segregationen i Sverige - Årsrapport 2021

29 Socialstyrelsen 2018 Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum

30 Bris (2017) Skola Vård Omsorg - den psykiska ohälsan

Oro för barn

BBIC's utredningssystem Triangeln (figur 5) är en modell och en tankestruktur om ett barn och barnets behov. Triangeln har tre sidor: barnens behov, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familjen och miljön. Genom att väga samman triangelns tre sidor görs en bedömning av vad som är barnets behov³¹.

Den största skyddsfaktor för barn och unga är deras föräldrar. I det framtagna underlaget ser vi att det finns ett antal barn och unga som saknar denna skyddsfaktor. Vi ser att det finns brister i omvårdnad och tillsyn och att försummelse kan för vissa barn vara vardag. Av olika anledningar räcker ibland inte föräldrarnas förmåga till för att tillgodose sina barns behov. Bakomliggande orsaker kan vara komplexa så som missbruk, psykisk ohälsa, kriminalitet eller för att vuxna är upptagna och stressade av egna problem så att det inte finns plats för barnets behov.

Rektorerna vittnar om att barn saknar stabilitet i sin vardag, barn kommer till skolan trötta, hungriga och stressade. Kommunikationen med vårdnadshavare kan vara svårt. Rektorerna upplever att de vuxna är frånvarande i sin föräldraroll. Skolan behöver ta mer och mer ansvar för att kompensera brister i föräldraskapet och barnuppfostran.

Sociala medier kan också spela roll i föräldraskapet och föräldrarnas syn på barnuppfostran och hur de möter sina barns behov. Samhällsutvecklingen visar att det finns ett antal föräldrar som inte känner sig trygga i sin föräldraroll. Forskning visar att sociala medier kan vara en bidragande orsak (se sid.23). Bilder som publiceras i sociala medier är oftast en förskönad bild av föräldraskapet och detta kan skapa stress när föräldrar jämför sig med andra föräldrar. Att ta del av andras till synes lyckade liv kan leda till en prestationsbaserad självkänsla. Föräldrar kan känna sig missnöjda och att de inte lever upp till sina ideal eller föreställningar om vad mamma- eller papparollen innebär. Ibland försöker föräldrar överkompensera dessa känslor av otillräcklighet med hjälp av olika strategier såsom att köpa saker eller att vara överbeskyddande.

Samhällsutvecklingen gör att föräldrar och barn har ett mycket mer jämbördigt förhållande till varandra men detta leder till att rollerna kan bli mer otydliga. Det finns föräldrar som inte känner sig bekväma i att sätta gränser eller våga säga ifrån och som vill "vara kompis" med sina barn.

Barn och unga behöver trygga och stabila vuxna omkring sig. Det är viktigt att föräldrar inte är rädda för konflikter men samtidigt är det den vuxne som ska ha det övergripande ansvaret. Föräldrarnas förmåga att skapa en stabil och förutsägbar vardag är en avgörande skyddsfaktor för barn och unga.

Fler barn och unga samt föräldrar saknar idag ett socialt skyddsnät. Ett skyddsnät som kan fånga upp barn och unga men även vuxna som mår dåligt. Förskola och skola har en avgörande roll men det krävs också att personalen har kompetens och förutsättningar för att kunna möta barns och vårdnadshavares behov.

Hälsa

Skolorna i vår kommun har köpt in utrustning så att elever ska kunna delta i skolans aktiviteter vid till exempel idrottslektioner och friluftsdagar. Skolans aktiviteter ska inte ge hushållen extra kostnader för sina barn i skolan utan elever ska kunna delta på lika villkor. Då det gäller aktiviteter på fritiden uppstår skillnaderna för barnen. Skillnaderna kan vara av varierande slag:

Ekonomiska – familjens ekonomiska förhållanden att ha utrymme för materialinköp, medlemsavgifter och resor. Ekonomin tillåter inte att ta körkort eller att ha egen bil i hushållet.

Geografiska – vissa aktiviteter är mer ortsbundna vilket försvårar deltagande på lika villkor. Det kan vara svårt att ta sig mellan olika platser i kommunen då det är dåliga allmänna kommunikationer. Barn och ungdomar blir då beroende av att föräldrar skjutsar eller av att samåka med andra vuxna.

Föräldrars/vårdnadshavares bristande engagemang eller förmåga att stötta sina barn till en aktiv fritid. Det hara framkommit i intervjuer med rektorer att det ibland blir andra vuxna som ser till att dessa barn får åka med på träningar och matcher samt får något att äta.

Variert utbud – alla barn och ungdomar är inte intresserade av idrottsaktiviteter. Det är viktigt att försöka fånga upp de barn som inte är intresserade av idrott genom att visa på andra typer av aktiviteter.

Fritidsgårdsverksamhet i kommunen skiljer sig åt. Det är endast i Strömsunds tätort som den bedrivs i kommunens regi. Övriga orter i drivs fritidsgårdarna av ideella föreningar eller organisationer.

Folkhälsomyndigheten har presenterat rekommendationer för fysisk aktivitet och stillasittande. Barn behöver muskelstärkande och skelettstärkande fysisk aktivitet. Aktiviteterna kan ingå som en naturlig del i att leka, springa och hoppa, eller som en del i planerad motion och idrott i skolan eller på fritiden. Barn måste få möjlighet att röra sig i vardagen och möjlighet till en variation av aktiviteter. Vanor grundläggs tidigt. Att ge barn möjligheter att vara utomhus bidrar både till mer fysisk aktivitet och till deras utveckling³².

Allt fler unga i Sverige upplever psykisk ohälsa och söker vård för det. Livsvillkoren för barn och unga i Sverige har blivit hårdare, med en ökad press och social tävlan inom flera områden. Denna utveckling påverkar måendet och bidrar till psykisk ohälsa³³.

Självskaumbeteende och ätstörningsproblematik ökar och "kryper ned i åldrarna", enligt rektorer i Strömsunds kommun. Flickor med exempelvis ätstörningsproblematik kan få försämrat mående av sociala medier. Att titta på bilder innehållande skönhetsideal är genomgående kopplat till mer negativa känslor kring sin egen kropp, fler ätstörda beteenden och lägre självkänsla. Kroppspositiva bilder ger tvärtom upphov till mer positiva känslor och nöjdhet med den egna kroppen, även om dessa bilder också förstärker ett objektifierande synsätt på den egna kroppen. För lite sömn, motion och socialt umgänge i relation till användning av digitala medier kan också leda till psykisk ohälsa bland barn och unga³⁴.

Vid den senaste undersökningen från Statens medieråd 2019 svarade mer än hälften av ungdomar mellan 13-18 år att de ägnar mer än tre timmar per dag åt sina mobiltelefoner. Majoriteten av ungdomarna ansåg även att de använder digitala medier på bekostnad av hälsofrämjande vanor som sömn, motion och skolarbete. För lite sömn, motion och socialt umgänge är exempel på indirekta effekter medan blått ljus, det digitala innehållet och exempelvis notiser i telefonen räknas som direkta effekter.

Digitala medier har en roll att spela i ungas psykiska mående generellt och vissa individer (ofta de som redan har problem med psykisk ohälsa) är av olika anledningar är extra känsliga för de skadliga effekterna.

Det är många olika komplexa faktorer som samverkar och det är viktigt att vuxna tidigt uppmärksammar hur barn och unga hanterar digitala medier.

Demokrati

Att unga är delaktiga, sluter upp och har kunskap om hur en demokrati fungerar är på sikt avgörande för demokratins överlevnad. Men när förekomsten av hat och hot i sociala medier och offentliga samtal ökar, när demokratins principer och alla människors lika värde ifrågasätts - då är det viktigt att vi inte tar demokratin för given.

I möten med andra skapas normer och attityder som upprätthålls eller förändras. Ibland tar det sig uttryck i negativ social kontroll, barn som kontrollerar varandra eller vuxna som kontrollerar barn på ett negativt sätt exempelvis genom radikaliserande eller en hedersrelaterad problematik. Skolan och det omgivande samhället har en viktig roll i att bidra till ungas demokratiska färdigheter och kompetenser.

32 Folkhälsomyndigheten (2021) Skolbarn som är fysiskt aktiva rapporterar bättre psykisk hälsa

33 Bris (2017) Skola Vård Omsorg - den psykiska ohälsan

34 Statens medieråd (2021) Nutley S, Thorell L (2021) Digitala medier och psykisk ohälsa hos barn och ungdomar: en forskningsöversikt

Förslag på åtgärder

För att motverka segregation behöver vi skapa jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla. Generellt och övergripande talar vi om följande framgångsfaktorer:

- långsiktighet
- sektorsövergripande arbetsätt
- samverkan och samordning mellan olika aktörer
- tidiga och förebyggande insatser
- ett kunskapsbaserat arbetsätt³⁵

Långsiktighet

För att minska och motverka segregation krävs det ett arbete som präglas av kontinuitet och fokus på förebyggande åtgärder. Detta är viktigt för att främja en god planering och uthållighet. Segregationen uppstår inte från en dag till en annan, utan det är en process som pågår under många år. Att minska och motverka segregation tar också tid och därför är långsiktighet viktigt.

Sektorsövergripande arbetsätt och samverkan

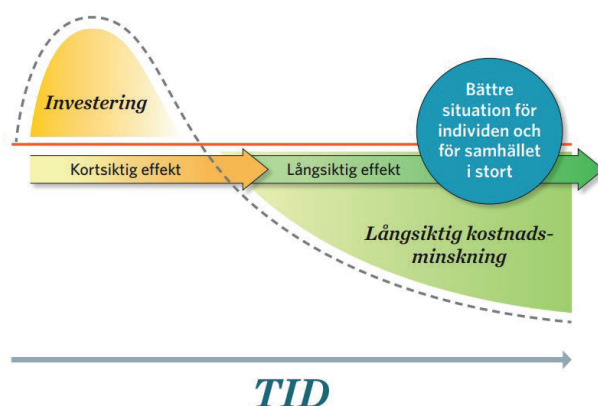
Segregation berör många samhällsområden och därför bör arbetet vara sektorsövergripande. Insatser för att motverka segregation inom exempelvis skola eller arbetsmarknad kan bli mer effektiva om man har kunskap kring hur människors förutsättningar också påverkas av boendesegregation eller tillgången till samhällsservice i området.

Samverkan och samordning

För att lyckas med arbetet med att minska och motverka segregation är samverkan och samordning nödvändigt. Det handlar till exempel om samordning både inom och mellan offentliga institutioner och i förhållande till andra aktörer. Det är också viktigt med dialog med boende i de områden som satsningarna riktar sig mot.

Tidiga och förebyggande insatser

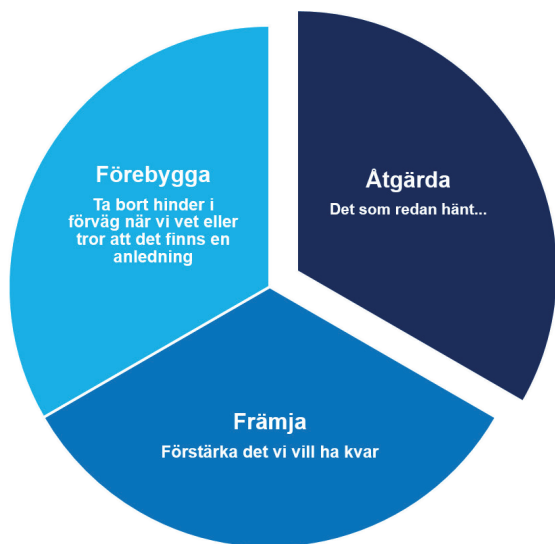
Tidiga insatser för att minska och motverka segregation kan vara mindre resurskrävande jämfört med insatser när problemen redan blivit större. Det är särskilt viktigt med tidiga insatser när det gäller barn och unga. Med rätt insatser på ett tidigt stadium förbättras förutsättningarna att vända den negativa utveckling som segregation kan medverka till. Tidiga och förebyggande insatser kan därför bidra till goda och likvärdiga möjligheter för barn och unga, oavsett var de växer upp.

Figur 14. Uppdrag psykisks ohälsa, SKR 2015

Den största vinsten i att förbättra situationen för individen och för samhället i stort är när insatser görs tidigt. Stora investeringar i början bidrar långsiktigt till en kostnadsminskning. Att arbeta förebyggande innebär att insatsen kan börja redan innan det finns ett indikerat problem. Insatsen kan antingen vara generell eller riktad mot vissa grupper som bedöms ha en högre risk för sämre utfall.

35 Delegationen mot segregation (2021) Segregation i Sverige - årsrapport 2021

Figur 15. Förebygga, åtgärda och främja

Kunskapsbaserat arbetssätt

Kunskap om hur segregationen faktiskt ser ut, är centralt för att kunna minska och motverka den. Vilket gör det möjligt att veta var relevanta insatser ska sättas in. Insatserna kan då bli mer träffsäkra och få större effekt. De insatser som har gjorts och som görs mot segregation ger både kunskap och erfarenheter. Den kunskapen och de erfarenheterna behöver olika aktörer ta till vara, dela med sig av och använda i det fortsatta arbetet. Därför är utvärdering av insatser mot segregation viktigt.

Förslag på åtgärder kopplat till försörjning och barnfattigdom

- Aktivt arbeta för att vuxna ska komma ut i arbete och egen försörjning
- Aktivt arbeta med integrationsfrämjande insatser
- Aktivt arbeta för ett mer jämlikt och jämställt samhälle genom att utveckla mötesplatser för kommuninvånare på alla orter
- Se över kommunens behov gällande arbetsmarknadskompetenser för att kunna möta framtidens utmaningar och behov
- Undersöka möjligheten till anpassade yrkesutbildningar för personer med svenska som andra språk

- Arbeta aktivt för målgruppen kvinnor som befinner sig långt från arbetsmarknad och naturliga kontakter med det omgivande samhället i form av till exempel föräldragrupper så att mammorna får ta del av samhällsinformation men även kan hjälp att bygga upp nätverk utanför familjen.

Förslag på åtgärder kopplat till boende

- Se över möjligheter för en kommunalt driven/stöttad samåkningstjänst som komplement till redan existerande kollektivtrafik
- Utveckla den digitala infrastrukturen i hela kommunen
- Anpassa bostadsutbudet till att omfatta fler stora lägenheter
- Utveckla information och marknadsföring om föreningslivet
- Öka tillgängligheten till samhällsservice på mindre orter

Förslag på åtgärder kopplat till utbildning

- Mobilförbud på skolan
- Utbildning och kompetenshöjande insatser för medarbetare inom skola och förskola
- Möjlighet för skol- och förskolepersonal till stöd och handledning för att underlätta ett nära samarbete med barn och föräldrar
- Utveckla samverkan mellan elevhälsa och socialtjänst
- Vidta åtgärder för att öka andel inskrivna barn i förskolan
- Utredda förutsättningar för ökad tid för elever i skolan
- Se över möjligheten till extra läxhjälp och studiestöd på skolan med hjälp av civilsamhällesaktörer
- Se över möjligheten att anställa resurspersoner i skolan som erbjuder grundskoleelever stöd och motivation
- Utveckla fler funktioner i förskola och skola som möter upp barnens behov

Förslag på åtgärder kopplat till hälsa

- Utveckla och satsa på lekplatser och utemiljöer i kommunen
- Erbjud föräldrar utbildning, kunskap och verktyg för att möta barn och unga i olika digitala miljöer
- Stötta föreningslivet i att attrahera fler unga

Röster från gymnasieelever samhällsvetenskapliga programmet åk 2 läsåret 21/22:

– Ge bättre förutsättningar för utbildning/studier

– Ojämlig tillgång och förutsättningar till utbildning påverkar barns och ungar mående

- Med goda exempel visa att det går att lyckas och leva ett bra liv, oavsett var du bor
- Stödja fritidsgårdar i hela kommunen och tillätta resurser för att anställa personal
- Arbeta för fler fritidsaktiviteter för barn och unga i hela kommunen
- Utveckla ett koncept och genomföra ny pilotverksamhet av utlåning av fritidsutrustning. Arbeta systematiskt med att lotsa ungdomar och matcha deras önskemål med utbud av fritidsaktiviteter
- Arbeta strukturerat med föreningsutveckling i hela kommunen
- Satsa på att stödja barn och unga som vill starta föreningar inom sina intresseområden

Förslag på åtgärder kopplat till demokrati

- Öka medborgarnas kunskap och kompetens om rättigheter och skyldigheter samt lagar, regler, normer och värderingar
- Erbjud kompetensutveckling för personal våldsbejakande extremism (VBE) och radikalisering
- Främja en större interkulturell förståelse
- Arbeta för att starta ett Ungdomsråd i kommunen
- Ökat deltagande i fritidsaktiviteter
- Stärka samverkan mellan kommunen och civilsamhället
- Främja en större interkulturell förståelse

Förslag på åtgärder kopplat till oro för barn

- Erbjud föräldrautbildning med olika inriktning
- Kompetensutveckling för personal kopplat till oro för barn
- Undersöka möjligheterna för stödfamiljer som en frivillig och förebyggande insats
- Verka för kortare handläggningstider hos myndigheter
- Arbeta för att barn får fler närvarande vuxna och fler vuxna förebilder
- Stärka samverkan mellan skola, fritid, elevhälsa och socialtjänst

Källförteckning

Abdelzadeh A och Lundberg E (2022) Ungas röst - en studie om ungdomars valdeltagande 2018 och deras tankar om att delta i val. ISBN: 978-91-89027-34-3

Bris. (2017). Skola. Vård. Omsorg. - den psykiska ohälsan. rapport 2018:1 Bris. Hämtad från https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2018/bris_arsrapport_2017.pdf

Delegationen mot Segregation. (2021) Segregation i Sverige - Årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling. Hämtad från <https://delmos.se/wp-content/uploads/2021/07/Segregation-i-Sverige.pdf>

Delmos Segregationsbarometer Strömsunds Kommun (2020) hämtad 14 mars 2022 från <https://segregationsbarometern.delmos.se/kommun/stromsund/>

Folkhälsomyndigheten. (2020) Skolans betydelse för inåtvända psykiska problem bland skolbarn - En kartläggning av systematiska litteraturöversikter Folkhälsomyndigheten. Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/skolans-betydelse-for-inatvanda-psykiska-problem-bland-skolbarn-/?pub=67680>

Folkhälsomyndigheten. (2021) Skolbarn som är fysiskt aktiva rapporterar bättre psykisk hälsa. Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/skolbarn-som-ar-fysiskt-aktiva-rapporterar-battre-psykisk-halsa-/?pub=91743>

Granvik Saminathen M, Brolin Låftman S, Modin B. (2020) Psykisk hälsa hos ungdom. *Socialmedicinsk tidskrift* 5 och 6.

Mat och fysisk aktivitet. (2022) Hämtad 23 april 2022, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Hämtad 2 april 2022 från <https://www.mucl.se/>

Resurscentrum (2021) Lägesbild över segregation i Strömsunds kommun 2008–2018- Vad visar statistiken? Hämtad från

<https://www.stromsund.se/download/18.4e5a4dab17d077bd544ef4e/1637324227889/L%C3%A4gesbild%20%C3%B6ver%20segregation%20i%20Str%C3%B6msunds%20kommun%202008-2018.pdf>

Rädda barnen. (2021) Barnfattigdom i Sverige årsrapport. Tryck: Åtta45 ISBN: 91-7321-378-0

Sissela Nutley & Lisa Thorell (2021) Digitala medier och psykisk ohälsa hos barn och ungdomar: En forskningsöversikt. Statens medieråd. Hämtad från https://www.statensmedierad.se/download/18.2f03f08a17dc2503a3635e/1639664737366/SM_Digitala_Medier_Psykisk_Ohalsa_v4_RGB.pdf

Skillnad i hälsorelaterad livskvalitet och levnadsförhållanden bland nyanlända barn i Sverige. (2022) Hämtad 1 juli 2022, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2022/juni/skillnad-i-halsorelaterad-livskvalitet-och-levnadsforhallanden-bland-nyanlanda-barn-i-sverige/>

Skolinspektionens skolenkät vårterminen (2022) Hämtad 20 juni 2022 från <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/statistik/statistik-fran-skolenkaten/resultat-skolenkaten-2022>

Sinisalo, E. & Moser Hällen L. (2018). Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik. Liber

Socialstyrelsen (2014) föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4) <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2014-5-7.pdf>

Socialstyrelsen. (2018) Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa- Nationell kartläggning 2018. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-12-6502.pdf>

Socialstyrelsen. (2018) Grundbok i BBIC- *Barns behov i centrum*. (2 uppl). Tryckeri AB.

Strömsunds kommun (2022) SN 2022-06-15 § 88-104

Trångbodda hushåll. (2020) Hämtad 15 april 2022, från <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/sarskilda-grupper/trangbodda/>

Prop 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen*. <https://www.regeringen.se/49bbea/contentassets/98858fb2b3f44588b423d1f3220ae313/del-1-andring-i-socialtjanstlagen>

Viktiga framgångsfaktorer i arbetet mot segregation. (2021) Hämtad 14 mars 2022 från <https://delmos.se/om-segregation/arbete-mot-segregation/viktiga-framgangsfaktorer-i-arbetet-mot-segregation/>

Strömsunds
Kommun
Straejmien tjjelte

Resurs-
Centrum

Strömsunds kommun, 2022
Framtids- och utvecklingsförvaltningen
Recursentrum
www.begripligt.nu
www.stromsund.se
Instagram: RC_stromsund